

พระพุทธศาสนากับการเมือง : กรณีศึกษา

การปฏิบัติตนของนักการเมืองในปัจจุบัน

BUDDHISM AND POLITICS : A STUDY OF THE PRESENT
THAI POLITICIANS' BEHAVIOR

นางมยุรา อูรเคนทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๔๕

ISBN ๙๗๔ - ๕๗๕ - ๗๘๘ - ๘

พระพุทธศาสนากับการเมือง : กรณีศึกษา
การปฏิบัติตนของนักการเมืองในปัจจุบัน

นางมยุรา อูรเคนทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๔๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**BUDDHISM AND POLITICS : A STUDY OF THE PRESENT
THAI POLITICIANS' BEHAVIOR**

MRS. MAYURA URAKAEN

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
.....

(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....

ประธานกรรมการ

(พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ)

.....

กรรมการ

(พระมหาเทียบ สิริธำโน)

.....

กรรมการ

(ผศ.ดร. อ้อมเดือน สดมณี)

.....

กรรมการ

(พ.อ. ดร.วีระ วงศ์สรรค์)

.....

กรรมการ

(นายสนิท ศรีสำแดง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาเทียบ สิริธำโน

ประธานกรรมการ

นายสนิท ศรีสำแดง

กรรมการ

พ.อ.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

กรรมการ

(๑)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : พระพุทธศาสนากับการเมือง : กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของนักการเมือง
ไทยในปัจจุบัน

ผู้วิจัย : นางมยุรา อรุณนร

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาเทียบ สิริธำโน ป.ธ. ๙, M.A., Ph.D.

: นายสนิท ศรีสำแดง ป.ธ. ๙, พธ.บ., น.บ., M.A.

: พ.อ. ดร.วีระ วงศ์สรรค์ วท.บ., น.บ., กศ.บ., ศศ.บ., M.A., Ed.D.

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจในหลักธรรมและระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง พร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยแบ่งเป็นภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ จำนวนภาคละ ๘๐ คน รวมทั้งหมด ๓๒๐ คน ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นตัวแปรอิสระ ๕ ตัวแปร ได้แก่ อายุ ระดับ การศึกษา ภาค และจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเป็นตัวแปรตาม ๒ ตัวแปร ได้แก่ ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของนัก การเมือง และระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองเคราะห์ข้อ

มูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC + คำนวณหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยที่สำคัญเป็นดังนี้

๑. นักการเมืองที่ดีและมีคุณภาพควรปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมการวางตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ๘ ประการ คือ

- ๑) มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจ และการกระทำ
- ๒) มีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
- ๓) มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริง และมีความจริงใจ
- ๔) มีความ รับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
- ๕) เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม
- ๖) เคารพปฏิบัติตามมติส่วนรวม
- ๗) เคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบกำหนด
- ๘) หลีกเลียงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

๒. การศึกษาความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยแรก มีความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธ ศาสนาอยู่ในระดับดี สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๔๖ ปี ขึ้นไป มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและใต้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ ๒ และตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป มีความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง

๓. การศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพบว่า โดยภาพรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

Thesis Title : BUDDHISM AND POLITICS : A STUDY OF THE
PRESENT THAI POLITICIANS' BEHAVIOR

Researcher : Mrs. Mayura Urakaen

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Thaib Siriñāṇo (Malai) Pali IX, M.A., Ph.D.

: Mr. Sanit Srisamdaeng Pali IX , B.A. , M.Ed.

: Col. Dr. Weera Wongsan B.Sc., B.A., M.A., Ed.D.

Date of Graduated : 10 APRIL 2002

ABSTRACT

In this thesis, the researcher has made a study with an aim of studying not only the understanding of the Buddhist doctrine and the level of practice in accordance with the Buddhist teaching of the politician but also the guidelines for the development of quality of politician based on the principles of Buddhist teachings. The respondents used in the research were Members of Parliament (MPs) selected through Simple Random Sampling from Central, Northern, Northeastern and Southern parts of the country. Thirty (30) members from each part thus making a total of 120. The data collection was made through questionnaire distributed to all sample groups and 110 of them have

been sent back. The data analysis was made possible through the use of SPSS/PS programs plus the calculation of percentages, average value and standard variation.

1. Good Politicians with high qualities should behave according to the following eight Buddhist principles :

- 1) honest in speech, thinking and action.
- 2) impartial and reasonable in performing duties.
- 3) truthful, honor one's word, speak truth, act really.
- 4) responsible to oneself and to common duties.
- 5) sacrifice self benefit for common welfare.
- 6) respect and follow the common agreements.
- 7) maintain due respect in meetings and uphold secrets of them accordingly
- 8) abstain from evil behavior and follow with determination good behavior.

2. According to the study, education and understanding of Buddhism of the Members of Parliament, the first time Members have a good level of education and understanding of Buddhism, of the Members who are above 46 years old, have below first degree education, Members from Northeast and South who are second time members, four times members or more have a fair understanding of Buddhist Teachings.

3. The study shows that most often the Members of Parliament follow Buddhist principles in almost each and every occasion.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี จากการช่วยเหลือและแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง ๓ ท่าน คือ พระมหาเทียบ สิริธนาโณ อาจารย์สนิท ศรีสำแดง และพันเอก ดร. วีระ วงศ์สรรค์ ผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย นอกจากนี้ขอขอบพระคุณพระอาจารย์สุทิน เขมวโส ที่ได้ช่วยค้นคว้าตำราที่เกี่ยวข้องและเป็นธุระจัดพิมพ์และพิสูจน์อักษรให้สมบูรณ์ถูกต้องกับงานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร. อ๋อมเดือน สดมณี พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน เจ้าหน้าที่หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ผู้วิจัยในทุกเรื่อง ขอขอบใจ ดร.ธนพล จาดใจดี รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ช่วยตอบแบบสอบถามซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาใช้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักการเมืองโดยรวมและที่สำคัญยิ่งก็คือได้รับกำลังใจจากครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่ทำให้งานวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบความดีทั้งหลายที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์นี้อุทิศเป็นเครื่องบูชาส่วนบุญส่วนกุศลที่ผู้วิจัยเคารพอย่างสูงสุด บิดา มารดา อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณต่อผู้วิจัยทุกท่าน

นางมยุรา อูรเคนทร์

๑๐ เมษายน ๒๕๔๕

คำอธิบายการใช้อักษรย่อคัมภีร์และเลขหน้า

๑. การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พิมพ์ในโอกาส สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เรียงตามคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (บาลี)	=	วินยปิฎก มหาวิภงฺคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	=	วินยปิฎก มหาวคฺคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)
วิ.จุ. (บาลี)	=	วินยปิฎก จุฬวคฺคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.จุ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก จุฬวรรค (ภาษาไทย)
วิ.ป. (บาลี)	=	วินยปิฎก ปรีวารปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก ปรีวารวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี)	=	สุตฺตฺนตฺตปิฎก ทีฆนิกาย สีลกฺขนฺธวคฺคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.มหา. (บาลี)	=	สุตฺตฺนตฺตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคฺคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.มหา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตฺตฺนตฺตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู. (บาลี)	=	สุตฺตฺนตฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสกปาติ (ภาษาบาลี)

ม.มู.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสกปาติ(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อุ.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสกปาติ(ภาษาบาลี)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ส.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	สคาถวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ส.ส.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ส.นิ.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	นิทานวคคปาติ(ภาษาบาลี)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	นิทานวรรค (ภาษาไทย)
ส.ช.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	ชนธวาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ส.ช.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	ชนธวาวรรค (ภาษาไทย)
ส.สพ.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	สพายนวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	สพายนววรรค (ภาษาไทย)
ส.ม.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	มหาวาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ส.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สัมมุตตนิคาย	มหาวาวรรค (ภาษาไทย)
อง.เอกก.(บาลี)		=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	เอกกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.เอกก.(ไทย)		=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	เอกกนิบาต(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ทุกกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ทุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ติก	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ติกกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ติกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	จตุกกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ปญจกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ฉกกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ฉกกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.สตตก.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย สตตกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.สตตก. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย สตตกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.อฏจก. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย อฏจกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง..อฏจก. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย อฏจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.นวก. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย นวกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.นวก. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ทสก. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย ทสกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย เอกาทสกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.เอกาทสก.(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก องคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ข.ข. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐปาติ (ภาษาบาลี)
ข.ข. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ข.ธ. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมปทปาติ (ภาษาบาลี)
ข.ธ. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)
ข.อุ. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย อุทานปาติ (ภาษาบาลี)
ข.อุ. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน (ภาษาไทย)
ข.อิติ.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกปาติ (ภาษาบาลี)
ข.อิติ (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ข.สุ. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย สูตรนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
ข.สุ. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย สูตรนิบาต (ภาษาไทย)
ข.วิ. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวตถุปาติ (ภาษาบาลี)
ข.วิ. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ (ภาษาไทย)
ข.ชา. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดกปาติ (ภาษาบาลี)
ข.ชา. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก (ภาษาไทย)

ขุ.ม. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศปาติ (ภาษาบาลี)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.จุ. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศปาติ (ภาษาบาลี)
ขุ.จุ. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.ป. (บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสมภิตามคคปาติ (ภาษาบาลี)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสมภิตามรรค (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก ธมฺมสังคณีปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.สง. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธัมมสังคณี (ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก วิภังคปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)
อภิ.ธ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก ธาตุกถาปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ธ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธาตุกถา (ภาษาไทย)
อภิ.ปุ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก ปุคฺคลปณฺณตฺติปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ปุ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ (ภาษาไทย)
อภิ.ก. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก กถาวตฺถปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ก. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก กถาวัตถ (ภาษาไทย)
อภิ.ย. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก ยมกปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ย. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ยมก (ภาษาไทย)
อภิ.ป. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก ปฏฺจานปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ป. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปฏฐาน (ภาษาไทย)

การใช้อักษรย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม ข้อ หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๒๑/๑๑ หมายถึง วินยปิฎก มหาวิภังคปาติ เล่ม ๑ ข้อ ๒๑ หน้า ๑๑ ฉบับมหาจุฬาเดปิฎก ๒๕๐๐ และฉบับสยามรฎจสส เดปิฎก ๒๕๐๓

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถา-ฎีกา ภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม ข้อ หน้า หรือเล่ม หน้า ที่ไม่จัดเป็นลำดับเล่ม จะแจ้ง ข้อ หน้า หรือ หน้า เช่น ส.ส. (บาลี) ๑๕/๒๑๒/๖๐ หมายถึง สุตตันตปิฎก สัมมุตตนิกาย สคาถวคฺคปาติ เล่ม ๑๕ ข้อ ๒๑๒ หน้า ๖๐ ฉบับสยามรฎจสส เดปิฎก ๒๕๐๓

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่ม ข้อ หน้า ตามลำดับ เช่น อญ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๔๐/๓๒๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต เล่ม ๒๒ ข้อ ๔๐ หน้า ๔๔๑ - ๔๔๒ ฉบับกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ พระไตรปิฎก ฉบับหลวง เนื่องในโอกาส สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี และ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
คำอธิบายการใช้อักษรย่อคัมภีร์และเลขหน้า	(๖)
สารบัญ	(๑๑)
สารบัญตาราง	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๔. คำจำกัดความในการวิจัย	๔
๕. ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๖. ขอบเขตของการวิจัย	๘
๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรม	๑๐
๑. ความหมายของการเมือง	๑๐
๒. พระพุทธศาสนากับการเมือง	๑๒
๓. หลักสำคัญในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย	๑๕

๔. พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย	๑๘
๕. หลักธรรมของนักการเมืองตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๒๒
๖. แนวทางการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพตาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๓๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๓๔
๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	๓๔
๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๓๔
๓. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	๓๔
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓๕
๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๕
๖. การวิเคราะห์ข้อมูล	๓๖
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๘
ส่วนประกอบของการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย	
ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	๓๘
ตอนที่ ๒ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๔๑
ตอนที่ ๓ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๔๕
ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง	๑๑๗
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๘
๑. สรุปผลการวิจัย	๑๑๘
๒. อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๑
๓. ข้อเสนอแนะ	๑๒๒
บรรณานุกรม	๑๒๔
ภาคผนวก	๑๓๑
แบบสอบถาม	๑๓๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๑

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
๑ แสดงจำนวน และร้อยละของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยจำแนกตามภาค	๓๖
๒ แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาค (ภาค) และจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๓๙
๓ แสดงค่าคะแนนร้อยละเฉลี่ยของความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาจำนวนตามอายุ	๔๑
๔ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เฉลี่ยของความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาจำแนกตามระดับการศึกษา	๔๒
๕ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา จำแนกตามภูมิภาค (ภาค)	๔๓
๖ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาจำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๔๔
๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมืองไทยในด้านความซื่อสัตย์สุจริตทั้งวาจา ใจ และการกระทำ	๔๕
๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติตน ของนักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์ สุจริตทั้งวาจาใจ และ การกระทำจำแนกตามอายุ	๔๖
๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์ สุจริตทั้งวาจาใจ และการกระทำ จำแนกตามระดับการศึกษา	๔๘
๑๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ ของนักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งวาจาใจ และการ กระทำจำแนกตามภาค	๕๐

- ๑๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งวาจาใจ และการ
กระทำจำแนกตามจำนวนสมัยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕๒
- ๑๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองไทยในด้านความเที่ยงธรรม หรือเป็นกลางในการ
ปฏิบัติหน้าที่ ๕๔
- ๑๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองในด้านความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติ
หน้าที่ จำแนกตามอายุ ๕๕
- ๑๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองในด้านความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติ
หน้าที่จำแนกตามระดับการศึกษา ๕๗
- ๑๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองในด้านความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติ
หน้าที่จำแนกตามภาค ๕๙
- ๑๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองในด้านความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติ
หน้าที่จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๖๑
- ๑๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองไทยในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง
และมีความจริง ๖๓
- ๑๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมือง ในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูดพูดจริงทำจริงและ
มีความจริงใจ จำแนกตามอายุ ๖๔
- ๑๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง และ

- มีความจริงใจ จำแนกตามการศึกษา ๖๖
- ๒๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง และมี
ความจริงใจ จำแนกตามภาค ๖๘
- ๒๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง และมี
ความจริงใจ จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๗๐
- ๒๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทยในด้านมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่
การงานเพื่อส่วนรวม ๗๒
- ๒๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมือง ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงาน
เพื่อส่วนรวมจำแนกตามอายุ ๗๓
- ๒๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมือง ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงาน
เพื่อส่วนรวมจำแนกตามระดับการศึกษา ๗๕
- ๒๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมือง ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่การงาน
เพื่อส่วนรวมจำแนกตามภาค ๗๗
- ๒๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมือง ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงาน
เพื่อส่วนรวมจำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๗๙
- ๒๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมือง ในด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ๘๑
- ๒๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ

นักการเมือง ในด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามอายุ	๘๒
๒๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามระดับการศึกษา	๘๔
๓๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามภาค	๘๖
๓๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๘๘
๓๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมืองไทย ในด้านความเคารพ และปฏิบัติตามมติส่วนรวม	๙๐
๓๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเคารพ และปฏิบัติตามมติส่วนรวม จำแนกตามอายุ	๙๑
๓๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเคารพตามมติส่วนรวม จำแนกตาม ระดับการศึกษา	๙๓
๓๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเคารพตามมติส่วนรวม จำแนกตามภาค	๙๕
๓๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมือง ในด้านความเคารพตามมติส่วนรวม จำแนกตาม จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๙๗
๓๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ นักการเมืองไทย ในด้านความเคารพที่ประชุม และรักษาความ ลับของที่ประชุม	๙๙

- ๓๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านความเคารพที่ประชุม และรักษาความ
ลับของที่ประชุม จำแนกตามอายุ ๑๐๐
- ๓๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านความเคารพที่ประชุม และรักษาความ
ลับของที่ประชุม จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๐๒
- ๔๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติ
ของนักการเมืองไทย ในด้านความเคารพที่ประชุม และรักษา
ความลับของที่ประชุม จำแนกตามภาค ๑๐๔
- ๔๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านความเคารพที่ประชุม และรักษา
ความลับของที่ประชุม จำแนกตามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๐๖
- ๔๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมิ่น
ประพัตินในทางเจริญ ๑๐๘
- ๔๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมิ่น
ประพัตินในทางเจริญ จำแนกตามอายุ ๑๐๙
- ๔๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมิ่น
ประพัตินในทางเจริญ จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๑๑
- ๔๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมิ่น
ประพัตินในทางเจริญ จำแนกตามภาค ๑๑๓
- ๔๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของ
นักการเมืองไทย ในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมิ่น
ประพัตินในทางเจริญ จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็น

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนทุกชุมชนตั้งขึ้นด้วยการรวมตัวกันของบุคคลเพื่อความดีงามและผลประโยชน์ของคนในชุมชนนั้น เพราะมีกิจกรรมมากมายที่ปัจเจกชนไม่อาจทำให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลในชุมชน รัฐเป็นชุมชนทางการเมือง (Political Community) ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีเป้าหมายคือความดีงาม และผลประโยชน์ของสาธารณชน กิจกรรมดังกล่าว เรียกว่า การเมือง (Politics) เป็นกิจกรรมที่สลับซับซ้อน ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์^๑

ในการรวมกันเพื่อทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะจะต้องมีผู้นำ ผู้นำมีชื่อแตกต่างกันตามขนาดของชุมชน ในชุมชนทางการเมือง ผู้นำเรียกว่า นักการเมือง (Politician)

ในระบบการปกครองทุกระบบ นักการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้กลไกของระบบการปกครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์แก่สังคม หากเราศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของชุมชนและความเป็นมาของผู้นำจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา จะพบว่า นับตั้งแต่มนุษย์ได้รวมตัวกันเป็นชุมชนเล็กๆ ประกอบด้วยผู้คนในเผ่าเดียวกัน มนุษย์ประสบปัญหาแรกคือ ปัญหาทางศีลธรรมในชุมชน ทำให้พวกเขาคิดถึงผู้นำและชนิดของผู้นำโดยคนในชุมชนนั้นได้ประชุมลงมติดกันเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เช่น มีรูปงาม บุคลิกภาพดี มีอำนาจมากกว่า ให้เป็นผู้นำ พร้อมกับมอบอำนาจให้ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำสามารถกำจัดผู้ที่ต้องกำจัด ดำเนินผู้ที่ต้องดำเนิน เนรเทศผู้ที่ต้องเนรเทศได้ อำนาจที่ว่านี้ต่อมาในทางการปกครองเรียกว่าอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นอำนาจสูงสุดที่ผู้นำนำไปใช้ในการปกครองประเทศ

ปัจจุบันอำนาจนี้แม้จะเป็นของประชาชน แต่ผู้ใช้คือนักการเมือง^๒ เนื่องจากอำนาจเป็นใหญ่ในโลก^๓ ดังนั้น นักการเมืองจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกด้าน เพราะนักการเมืองมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และดำเนินการตาม

^๑ Jaeger Werner, *Aristotle*, (N.J. Oxford University Press, Fair Laun, 1948) p. 111

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (๒๕๕๐) มาตรา ๓.

^๓ ส.ส. (บาลี) ๑๕/๒๑๒/๖๐, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๒/๕๓.

นโยบายในการบริหารประเทศ เป็นผู้มืบทบาทสำคัญ นอกจากการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมตามหลักการเดิมแล้ว ยังมีหน้าที่ปกป้องจากศัตรูภายนอก เป็นผู้นำสำคัญในการพัฒนาชุมชน หรือสังคม^๔ ผู้นำทางการเมืองจึงเป็นกลไกที่มีความจำเป็นและสำคัญในทุกโครงสร้างของระบบการเมืองการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในระบบการเมืองที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย แบบรัฐสภา หรือแบบประธานาธิบดี หรือผู้นำในระบบการเมืองแบบอำนาจนิยมในทุกสังคมเมือง จำเป็นต้องมีผู้นำ เพื่อเป็นผู้มีอำนาจสั่งการ ควบคุมระบบนั้นๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหาร^๕

เนื่องจากนักการเมืองเป็นผู้ใช้อำนาจ และอำนาจนั้นไม่ใช่อำนาจธรรมดา แต่เป็นอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจเด็ดขาด (absoluteness) ครอบคลุม (comprehensive-ness) มีความถาวร (permanence) และไม่อาจถูกแบ่งแยกได้^๖ ทั้งนี้เพื่อให้นักการเมืองสามารถบริหารประเทศโดยสะดวกจับใจ และเกิดประสิทธิผล ตามเจตนารมณ์ของเจ้าของอำนาจ คือประชาชน

ในการใช้อำนาจของนักการเมือง ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้ใช้บางคน ถ้าเขาใช้ธรรมเป็นอำนาจในการบริหาร การปกครอง ผู้ได้บังคับบัญชาหรือประชาชน ประเทศชาติจะมั่นคง ประชาชนก็จะมีความมั่งคั่ง แต่ตรงกันข้ามหากนักการเมืองยึดทัศนะของนักปรัชญากรุ่มโซฟิสต์ (sophists) คิดว่าอำนาจคือ ธรรม (might is right) อำนาจคือ ความถูกต้อง ใช้อำนาจโดยมิชอบ แสวงหาประโยชน์ตนและพวกพ้อง รังแกเบียดเบียนประชาชน นักการเมืองไม่มีศีลธรรม และความยุติธรรมถึงยุคนั้น ชาวชนบทไม่ได้รับการพิทักษ์รักษา ถูกรีดภาษีโดยไม่เป็นธรรม กลางคืนโจรปล้น กลางวันข้าราชการข่มเหง ในแว่นแคว้นของนักปกครองชั่วร้ายย่อมมีคนอาธรรมมากมาย^๗

^๔ณรงค์ สินสวัสดิ์, สังคมกับการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : แพรวพทยา ๒๕๓๗), หน้า ๖๗.

^๕มนตรี อรรถธรรมพิทักษ์, จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัย แห่งประเทศไทย ที่มีต่อผู้นำทางการเมือง (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา จริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๖วิชญ์ เครื่องงาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๑.

^๗ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๒๒/๒๒. ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๕/ ๕๓๔-๕๓๕.

ปัจจุบันนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ขาดความสามัคคี ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันใช้อำนาจโดยมิชอบ แสวงหาประโยชน์ตนและพวกพ้อง ก้าวก้าวแทรกแซงข้าราชการประจำดำเนินการทางการเมืองหย่อนประสิทธิภาพ^๙ พรรคการเมืองมุ่งอำนาจเป็นส่วนใหญ่และไม่อยู่ร่วมกันทำงานด้วยอุดมการณ์นิยม ยึดหลักประโยชน์นิยม มุ่งผลประโยชน์ของพวกพ้องเป็นใหญ่^{๑๐} อันเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

การควบคุมพฤติกรรมของนักการเมืองที่ไม่พึงประสงค์ อาจทำได้โดยวิธีทางของกฎหมาย ใช้ระบบควบคุมบุคคลโดยแนวปรัชญาที่ว่า แม้ตัวบุคคลจะไม่ดีแต่ถ้าระบบดีก็สามารถ ควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้ทำชั่วได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (๒๕๕๐) มีเจตนารมณ์หลัก คือการปฏิรูปการเมืองไทยให้ดีขึ้น โดยการจัดตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้น ควบคุมนักการเมือง เช่น คณะกรรมการเลือกตั้ง (มาตรา ๑๓๖ - ๑๔๘) ศาลปกครอง (มาตรา ๒๗๖-๒๘๐) การให้แสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน (มาตรา ๒๙๑-๒๙๖) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มาตรา ๒๙๗-๓๐๒) การถอดถอนจากตำแหน่ง (มาตรา ๓๐๓-๓๐๗) และการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ดำรงตำแหน่งนักการเมือง (มาตรา ๓๐๘-๓๑๑)

อย่างไรก็ตาม กฎหมายแม้จะเข้มงวด เคร่งครัด และรัดกุมเพียงไร ก็ควบคุมได้เฉพาะพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น สมุฏฐานแห่งความชั่วเกิดจากจิตใจของคน หากใจยังไม่ได้รับพัฒนาให้ซึมซับในการเกลียดชั่วกลัวบาป ให้เกิดหิริโอตตปปะ กฎหมายจะช่วยอะไรไม่ได้มากนัก การจัดระบบให้ดี ต้องควบคู่กับการพัฒนาคนให้มีธรรม เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองหรือนักการเมืองมีธรรม ประชาชนก็มีความสงบเย็น ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า

“ในแว่นแคว้นของนักการเมือง ผู้มีเมตตาธรรม มีความมั่นคงประชาชนจะนอนเป็นสุข เหมือนนอนอยู่ในบ้านของตัวเอง ในร่มเงาเย็นสบาย”^{๑๑} นักการเมืองจะต้องอาศัยธรรม ต้องสักการะ เคารพนับถือ เอื้อเฟื้อต่อธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นดั่งนำ มีธรรม

^๙ วิสุมิ โปธิแท่น, การบ้านการเมือง วิกฤตศรัทธาต่อนักการเมือง, วารสารวัฏจักรการเมือง วารสารรายสัปดาห์ (๒๕๓๗), หน้า ๑๔.

^{๑๐} อมร รักษาสัตย์, สองนักวิชาการพันธชัฏรัฐบาลชวน ๔, เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ ๓ ฉบับ (เมษายน ๒๕๓๗), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๑๑} อุกุโกณสสุ วิชิต จิตมมสสุ ราชีโน

สุข มนุสสา อาเสถ สัตตจฉายาย สงมเร

ขุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๕๐/๒๐. ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๕๐/๑๑.

เป็นอำนาจ (ธรรมาธิปไตย) ให้การรักษา คัมครอง คนภายใน ทหาร นักปกครอง ผู้ติดตาม พราหมณ์ คหบดี ชาวนิคม ชาวชนบท ตลอดถึงสัตว์มีนิก และเนื้ออย่างเป็นธรรม^{๑๑} หากนักการเมืองขาดหลักธรรมประจำใจ จะมีผลต่อความเสื่อมของประเทศชาติ นักการเมือง ถึงจะมีกำลังอำนาจ แต่เป็นคนพาล ย่อมไม่เป็นผลดี (แต่) นักการเมืองเป็นปราชญ์และมีกำลังเข้มแข็ง จึงจะเป็นผลดี^{๑๒}

ด้วยอาศัยความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติตนของนักการเมืองตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนและประเทศชาติต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาความเข้าใจในหลักธรรมของนักการเมืองตามแนวทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักธรรมของนักการเมือง
- ๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพโดยใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนา

๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๓.๑ นักการเมืองมีความเข้าใจในหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาหรือไม่และเพียงใด
- ๓.๒ นักการเมืองได้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหรือไม่ และอย่างไร
- ๓.๓ จะมีแนวทางในการพัฒนานักการเมืองโดยใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนา ให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้อย่างไร

๔. คำจำกัดความในการวิจัย

- ๔.๑ นักการเมือง หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๔.๒ ผู้นำทางการเมือง หมายถึง นักการเมืองที่มีอำนาจและใช้อำนาจทางการเมืองในการบริหารและปกครองประเทศ
- ๔.๓ หลักธรรม หมายถึง ความจริงตามธรรมชาติที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้หรือค้นพบและทรงประกาศสั่งสอนเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง

^{๑๑} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๕/๖๕. ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕/๔๕.

^{๑๒} น.สาธ. พลวา พาลโย ยุถสุส ปริหารโก

อหิโต ภวติ ฌาตินิ สกุนานว เจตโก

อีโร จ พลวา สาธุ ยุถสุส ปริหารโก

หิโต ภวติ ฌาตินิ ดิทธานว วาสโว

ขุ.ชา. (บาลี) ๒๓/๑๐๓๑-๒/๒๒๑. ขุ.ชา. (ไทย) ๒๓/๑๐๓๑-๓๒๒/๒๑๐.

๔.๔ การปฏิบัติตน หมายถึง การประพฤติหรือการปฏิบัติตามธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา

๕. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรีชา ช่างขวัญยืน^{๑๓} ได้กล่าวถึงหลักธรรมโดยตีความหัวข้อธรรมในเชิงการเมืองดังต่อไปนี้

๑. อธิปไตย ๓ (คำที่ไม่เกี่ยวกับระบอบการปกครอง) คำสอนเรื่องอธิปไตย ๓ มีกล่าวในสังคีตสูตร ได้แก่ อัตตอธิปไตย โลกอธิปไตย และธรรมอธิปไตย

๒. อัคคัญญสูตร (คำสอนว่าด้วยเรื่องการเกิดรัฐ) ซึ่งกล่าวถึงการกำเนิดมนุษย์ สังคม ความคิดทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง โดยพิจารณาอย่างมีเหตุผลจะพบว่าพระพุทธองค์แสดงการเกิดของรัฐโดยธรรมชาติ

๓. จักรกวัตติสูตร เป็นหัวข้อธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนพระราชาในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

๔. ญัตตนตสูตร เป็นพระสูตรหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้รัฐมั่นคง

๕. อปริหานิยธรรม เป็นคำสอนที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนาในฐานะเป็น ประชาธิปไตย และเป็นคำสอนทางการเมืองสำหรับรัฐที่ปกครองโดยสามัคคีธรรม

เพื่อพิจารณาธรรมสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการปกครองแล้วจะพบว่าคำสอนของพระพุทธองค์มิได้ทรงสอนแบบเป็นระบบที่ชัดเจนหรือเป็นปรัชญาการเมือง หากแต่คำสอนนั้นเป็นไปเพื่อความสุขของประชาชน ซึ่งย่อมตั้งอยู่ในความดีงามตามหลักของพระพุทธศาสนา

คำสอนของพระพุทธองค์มิได้มุ่งระบบการเมืองว่าระบบใดจะเป็นระบบที่ดีที่สุด จึงสามารถที่จะพิจารณาได้ว่าคำสอนของพระพุทธองค์เป็นหลักแห่งพระธรรมวินัยพระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่บุคคลผู้มีหน้าที่ปกครองมากกว่าจะทรงเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง กล่าวคือ เมื่อบุคคลเป็นคนดีแล้ว การปกครองไม่ว่าระบอบใดย่อมดีด้วย เพราะจะทำให้ประชาชนมีความสุขอันเกิดจากผลแห่งการกระทำดีและการปกครองที่ดีของผู้ปกครอง

วุฒินันท์ กันทะเดียน^{๑๔} ได้ศึกษาเรื่องพระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ต่างๆ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เอกสารทางประวัติศาสตร์ เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการสัมภาษณ์แนวคิดและบทบาทของพระเถระ

^{๑๓} ปรีชา ช่างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๓), หน้า ๑๔๐.

^{๑๔} วุฒินันท์ กันทะเดียน, พระสงฆ์กับการเมือง. : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

ผู้ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์นักวิชาการ นักเผยแผ่ที่มีบทบาทในทางการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า “พระสงฆ์” ได้ทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัย และแนวทางที่มีในพระธรรมวินัยนั่นเองเป็นช่องทางที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง จากการศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในประวัติศาสตร์ไทยพบว่าพระสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองถึงระดับชาติจากการสัมภาษณ์ถึงแนวความคิดและบทบาทของพระเถระส่วนหนึ่งที่เลือกในการศึกษานี้พบว่าพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ แต่ต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย และแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในทางการเมืองนั้นมีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย ในส่วนที่สอดคล้องพบว่าพระสงฆ์มีจุดมุ่งหมายในการแสดงแนวคิดและบทบาทในทางการเมืองเพื่อความผาสุกของบ้านเมือง โดยปราศจากอคติ วางตนเป็นกลาง ไม่ประพฤตินเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งแสดงตนอยู่ในฐานะที่ประชาชนรับได้ และไม่ผิดพระธรรมวินัย ในส่วนที่ไม่สอดคล้อง พบว่าพระสงฆ์ที่เข้าไปมีบทบาทนั้น ผักไผ่ในอำนาจและมุ่งหวังผลประโยชน์จนเกินขอบเขต ซึ่งประชาชนรับไม่ได้และผิดพระธรรมวินัยด้วย

สุวิน สุขสมกิจ^{๑๕} ได้ศึกษาเรื่อง พุทธปรัชญากับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ศึกษากรณีกลุ่มผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญา มีหลักธรรมสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น หลักในการสร้างสัมพันธภาพอันดี ความสามัคคีของหมู่คณะและความดีงามแห่งสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรมที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา และเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักความดี ความงาม และความเจริญ อันถูกต้องตามหลักแห่งเหตุผลที่เกิดขึ้นจากปัญญาผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพแต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำในทางวิญญาน (Spiritual Guide) ด้วย โดยจะใช้อำนาจเพื่อการครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง สามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยมีจำเป็นต้องใช้อำนาจการบังคับ การให้รางวัล การให้คุณให้โทษ ตามระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมใด ทั้งสิ้น หลักพุทธปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ

ชลธิ์ ยังตรง^{๑๖} ศึกษาความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน ผลการศึกษาพบว่าท่านพุทธศาสนิกชน มีพื้นฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาเถรวาท นอกจากนั้นยังได้นำเอาหลักการบางอย่างของพระพุทธศาสนานิกายเซ็น และหลักการคริสต์ศาสนาตามความเข้าใจของ

^{๑๕} สุวิน สุขสมกิจ, พุทธปรัชญากับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ: ศึกษากรณีผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี, (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓) บทคัดย่อ.

^{๑๖} ชลธิ์ ยังตรง, ความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน, (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), บทคัดย่อ.

ท่านอธิบายความคิดทางการเมืองของท่าน ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุมีความเป็นพลวัตตามสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะที่ท่านเสนอความคิดโดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๙

คุณค่าของความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุอาจพิจารณาได้ ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกในฐานะหลักการหรือคุณค่าทางด้านจิตใจ ท่านเสนอว่า หลักการใดก็ตาม ถ้าหากประกอบด้วยหลักธรรมแล้ว ถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง เป็นระบบการเมืองแบบธัมมิกสังคมนิยม และส่วนที่สอง ในด้านของระบบการปกครอง ท่านเห็นว่า การปกครองที่ ผู้ปกครองใช้วิธีการปกครองเผด็จการโดยมีธรรมกำกับ เป็นการปกครองที่ดีที่สุด

สมบัติ จันทะวงษ์^{๑๗} ได้ศึกษาความคิดทางการเมืองของ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ผลการศึกษาพบว่า พระเทพเวทีเห็นว่า สังคมที่ดี ได้แก่สังคมแบบธรรมาธิปไตย คือ สมาชิกถือธรรม ถือความถูกต้องเป็นใหญ่ ในการกระทำและวินิจฉัยต่างๆ สำหรับการเมืองท่านมองว่า คือ งานของรัฐที่มุ่งต่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม ส่วนรูปแบบการปกครองที่ดี คือ รูปแบบใดก็ได้ที่เป็นไปเพื่อความสันติสุขของสังคมปัญหาสังคมการเมืองไทยคือ การพัฒนาที่ขาดความสมดุล อันมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของอารยธรรม วัฒนธรรมตะวันตก ทางออกจึงอยู่ที่การกลับมาพัฒนาพื้นฐานภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย คือ นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนา โดยประยุกต์ใช้อย่างมีคุณค่า และมีความหมาย ตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี ในแต่ละกาลเทศะ

สุวัฒนา เพชรทองคำ^{๑๘} ได้ศึกษาพบว่า คนที่จะเข้าไปเป็นนักการเมือง ที่ต้องผ่านการเลือกตั้ง และที่ต้องเข้าสู่ตำแหน่งบริหาร เป็นรัฐบาลปกครองชาติบ้านเมือง ส่วนใหญ่ต้องใช้เงินจำนวนมาก คนจนถ้าหากไม่มีบารมีและดีสุดยอดจริงๆ ไม่มีสิทธิ แม้จะเป็นคนดี มีคุณธรรม ความรู้ ความสามารถปานใด ก็ไม่สามารถเข้าสู่ตำแหน่งได้ การเลือกตั้งเต็มไปด้วยการซื้อขายเสียง ประชาชนถูกมอมเมา ถูกซื้อขายไม่ต่างอะไรกับวัตถุสิ่งของ นักการเมืองก็ตั้งหน้าตั้งตาหาแต่เงิน เพื่อใช้หนี้ และเตรียมไว้สำหรับการซื้อเสียงเลือกตั้งในครั้งต่อไป... การเมืองของไทยจึงมีการผูกขาดโดยคนจำนวนน้อย ที่ส่วนมากจะเป็นนายทุนผู้มีเงิน คนมีเงินเท่านั้นคือคนที่มีเกียรติ เป็นที่ยอมรับนับถือในวงการเมือง และมีโอกาสเป็นผู้นำพรรค ยึด

^{๑๗}สมบัติ จันทะวงษ์, **ความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)**, (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕) บทคัดย่อ.

^{๑๘}สุวัฒนา เพชรทองคำ, **คุณหญิง, เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง ศาสนากับการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง**, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๐.

^{๑๙}อิทธิศักดิ์ คณะเจริญ, พล.ต.อ. **เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง พุทธศาสนากับการเมืองในระบบประชาธิปไตย**, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๐.

พรรคและเป็นผู้บริหารประเทศ มีสัจธรรมที่พึงสำนึกให้ได้อยู่เสมอ “ทุกสิ่งมาอย่างไหน ก็ไปอย่างนั้น... มาด้วยเงินก็ต้องไปหรือตายด้วยเงิน” การขาดจริยธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องกล่าวขานกันมาก เพราะการที่จะให้นักการเมืองไทยละอายต่อการทำผิดทำชั่ว โดยแสดงความรับผิดชอบ นั้น ดูแทบจะเป็นการหาบ่อน้ำในทะเลทราย นอกจากนั้น เอกสารงานวิจัยฉบับนี้ ยังได้กล่าวถึงการขาดความรู้ ความเข้าใจการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนว่าประชาชนจะสนใจเอาใจใส่การเมือง ในส่วนการเลือกตั้ง และส่วนใหญ่เข้าใจว่า การเมืองคือการเลือกผู้แทน การหาเสียง การแข่งขัน การประกาศตัวของผู้สมัคร พรรคการเมืองผู้นำพรรคและการหาผู้จะมาบริหารประเทศ เพื่อหาประโยชน์ให้

วิสัยทัศน์ของการเมือง ความดั่งาม ความตั้งใจอุทิศตนเสียสละจริงใจจริงจังของประชาชน เป็นเรื่องของลมปาก เลือกใครไปก็เท่านั้น คนได้ดีคือผู้แทน ตัวข้าฯ เหมือนเดิม เวลาเลือกตั้งคือเวลาและโอกาสที่จะได้จากผู้แทน ใครให้เงินมากเลือกคนนั้น นโยบายไม่ต้องพูดถึงถามเพียงว่านโยบายของท่านคือรายละเอียดอะไร ถ้าไม่มีอย่าไปยุ่งให้เสียเวลา

อิทธิศักดิ์ คณะเจริญ^{๔๔} ได้ศึกษาเรื่อง พระพุทธศาสนากับการเมืองไทยในระบบประชาธิปไตย พบว่า การพัฒนาสถาบันการเมืองนั้น กระบวนการสำคัญที่สุดคือการพัฒนาคน และการพัฒนาคนนั้น สำคัญอยู่ที่การพัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป โดยการพัฒนาต้องอาศัยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเอาไว้ในแต่ละเรื่อง แล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับกาลปัจจุบันสำหรับนักการเมือง หากนักการเมืองใช้หลักคำสอนมาใช้ในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาการเมืองก็บรรลุเป้าหมาย... การพัฒนาทางการเมือง การปกครองและแก้ไขปัญหาทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย นักการเมือง นักปกครอง นักบริหารและข้าราชการควรนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่มีลักษณะเป็นเสรี และเป็นประชาธิปไตยนี้ ไปประยุกต์ให้เหมาะสม ในแต่ละเรื่อง แต่ละกรณี และแต่ละสถานการณ์ เพราะหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีทั้งเพื่อประโยชน์ขั้นต้น ขั้นกลาง และประโยชน์ขั้น สูงสุด สามารถนำไปใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของผู้นำไปใช้ หากมีจิตใจสุจริต และหวังดีต่อประชาชน และประเทศชาติ อันเป็นส่วนรวมของชาวไทยทุกคน

๖. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันที่นับถือพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๒๐ คน โดยแบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคกลาง จำนวน ๓๐ คน ภาคเหนือ จำนวน ๓๐ คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๓๐ คน และภาคใต้ จำนวน ๓๐ คน

๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ทำให้ทราบว่า นักการเมือง มีความเข้าใจในหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาเพียงใด

๗.๒ ทำให้ทราบว่านักการเมืองปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด ซึ่งจะส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความมั่นคงของชาติ

๗.๓ ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนานักการเมือง ให้มีคุณภาพโดยใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรม

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรม ตามเนื้อหาสาระดังนี้

๑. ความหมายของการเมือง

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า การเมือง คือ งานของรัฐหรืองานของแผ่นดินโดยเฉพาะ ได้แก่ การบริหารราชการแผ่นดินเป็นงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม^๑

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจทางการเมืองปกครองระดับใดระดับหนึ่ง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม^๒

เทพ สุนทรสารทูล ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การเมือง คือ การปกครองประเทศชาติบ้านเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายตรงกันคือเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติและเพื่อความผาสุกของประชาชน^๓

พฤทธิสถาน ชุมพล ได้ให้ความหมายของทางการเมืองไว้ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจ เพื่อที่จะจัดสรรทรัพยากรและเพื่อควบคุมการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมด้วยการกำหนดและปฏิบัติตามข้อบัญญัติ รวมทั้งการยอมรับการใช้อำนาจในสังคม โดยที่มักจะมีผลบังคับ (Sanction) ในรูปแบบของการลงโทษหรือการให้รางวัลอยู่เสมอ^๔

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ ได้ให้ความหมายของทางการเมืองไว้ว่า การเมือง คือ กิจกรรมทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสังคมมีแบบแผนต่างๆ ที่เกี่ยวกับกิจ

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **กรณีสันติอโศก** พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๒๙.

^๒ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **มองสังคมไทย** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๖, หน้า ๙๓

^๓ เทพ สุนทรสารทูล, **พระเล่านการเมือง** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

^๔ พฤทธิสถาน ชุมพล, **ม.ร.ว., ระบบการเมือง:ความรู้เบื้องต้น** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓.

กรรม หรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ เช่น แบบแผนกำหนดว่าใครเป็นผู้ที่มีอำนาจ การที่จะได้อำนาจมีกฎเกณฑ์วิธีการอย่างไร การแบ่งอำนาจกันอย่างไร มีวิธีการและขอบเขตในการใช้อำนาจอย่างไร ตลอดจนแบบแผนในการสืบทอด หรือเปลี่ยนแปลง อำนาจ แบบแผนเหล่านี้เรียกว่าสถาบันการเมือง นักสังคมวิทยาถือว่าสถาบันการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคม ในฐานะเป็นวิธีการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ (Formal Social Control)^๕

สมบูรณ์ สุขสำราญ ที่ได้ให้ความหมายของการเมืองไว้ว่า การเมือง หมายถึง ความคิด กิจกรรม และการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจเพื่อการบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคมของรัฐรวมตลอดถึงการให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจและการให้ได้มาซึ่งอิทธิพล การใช้อิทธิพลเพื่อให้เกิดการจัดสรรคุณค่าในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เศรษฐกิจ ทรัพย์สินและคุณค่าที่เป็นนามธรรม ซึ่งมีความหมายต่อบุคคลในสังคม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การได้รับการยอมรับจากสังคม ดังนั้นการที่คณะบุคคลพยายามที่จะให้ได้ มาซึ่งอำนาจ เพื่อมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น หรือการที่รัฐบาลพยายามสนองต่อกลุ่มต่างๆ ที่แข่งขันกัน เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด หรือกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง ตนเองของกลุ่มต่างๆ ที่แข่งขันกัน เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด หรือกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของกลุ่ม คณะบุคคล หรือประชาชน เพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือองค์การปกครอง หรือการที่ผู้มีอำนาจดังกล่าวพยายามที่จะรักษาอำนาจไว้ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมทางการเมืองทั้งสิ้น^๖

ดังนั้น จากความหมายของคำว่า การเมืองตามที่กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่าการเมือง เป็นกระบวนการที่ทำให้บ้านเมือง มีความสงบสุข มันคงปลอดภัยโดยมีการจัดระเบียบสังคมของรัฐ รวมถึงการใช้อำนาจการตัดสินใจเพื่อให้สังคมมีระเบียบและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อริสโตเติล (Aristotle) (๓๘๔-๓๒๒ B.C.) บิดาแห่งรัฐศาสตร์ได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับการเมืองสมัยกรีกโบราณได้เป็นอย่างดีในหนังสือ politics ของอริสโตเติลซึ่งเน้นว่า “มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมือง” ซึ่งโดยนัยนี้หมายความว่า การเกิดขึ้นของสังคมเป็นการเมือง ดังนั้นการกระทำร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปจึงเป็นการกระทำทางการเมือง^๗

ในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลหรือกลุ่มองค์กรปกครองบ้านเมือง ก็ได้แก่กลุ่มนักการเมือง ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเข้ามา เพื่อบริหารการปกครองประเทศ

^๕ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๓, หน้า ๑๐๑.

^๖ สมบูรณ์ สุขสำราญ, พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง, งานวิจัยลำดับที่ ๒๕, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔-๕.

^๗ Carton Clymer, *International Political Science*, (New York : Harper & Row Publishers, 1983), p. 2.

ศาสตราจารย์ ไคลน์ อาร์ สไวการ์ด แห่งมหาวิทยาลัยออเรกอน สหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของนักการเมืองไว้ว่า “นักการเมือง” คือบุคคลผู้สละเวลาและกำลังของตนแทบทั้งหมดเพื่อไปร่วมในกิจการของรัฐบาล หรือเป็นบุคคลผู้ซึ่งพยายามให้อิทธิพลต่อวิถีการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งโดยปกติเขากระทำในฐานะที่เป็นสมาชิกแห่งพรรคการเมืองหรือกลุ่มอิทธิพล นักการเมืองตามนัยนี้จึงได้แก่ผู้ที่ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐบาล ในฐานะที่เป็นสมาชิกแห่งพรรคการเมืองหรือกลุ่มอิทธิพลต่างๆ บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นนักการเมืองได้แก่ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกัน^๔

สุวัฒนา เพชรทองคำ ได้กล่าวถึงความหมายของนักการเมือง ในเอกสารงานวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง ศาสนากับการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองว่า นักการเมือง หมายถึง บุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก รัฐมนตรี หรือดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด^๕

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักการเมืองนั้น โดยปกติจะต้องสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้ว จะอยู่ในตำแหน่งตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เช่น ๔ ปี ๕ ปี หรือ ๖ ปี เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาแล้ว ก็จะต้องทำการเลือกตั้งใหม่อีก เพื่อหาบุคคลที่จะไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป

๒. พระพุทธศาสนากับการเมือง

ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตทางสังคมของประชาชน ล้วนมีรากฐานสำคัญมาจากพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และพระพุทธศาสนาก็เป็นแหล่งที่มาอันสำคัญของอำนาจทางการเมือง แต่ความเข้าใจโดยทั่วไปแล้ว คดีโลกกับศีลธรรมเป็นกระแสวนทางกันอยู่ในที่ โดยเฉพาะกับการเมืองที่มีนัยเป็นไปในทางแสวงหาอำนาจด้วยแล้ว ย่อมจะไม่ลงกันสมกันกับพระพุทธศาสนาเลย แต่เพราะพระพุทธศาสนานั้นหมายถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีนับอเนกประการถึง ๘๔,๐๐๐ หัวข้อ และพระธรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสรรพชีวิตเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งถึงความตาย และเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ อีกนานัปประการ^๖

^๔ อังโน อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์อักษรการพิมพ์, ๒๕๒๐, หน้า ๕๕๖.

^๕ สุวัฒนา เพชรทองคำ, คุณหญิง, เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง ศาสนากับการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๐), หน้า ๕๔-๕๕.

^๖ บรรพต วีระสัย, ความคิดเชิงทฤษฎีการเมืองในพุทธศาสนา ในทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๑๑๕.

การเมืองนั้นฝ่ายอาณาจักร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาณาจักรไทยและวิถีชีวิตของคนไทย อันมีสถาบันหลักทั้ง ๓ ได้แก่ ชชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์นั้น สัมพันธ์กันมาตลอดเวลานับแต่โบราณ ซึ่งสมบูรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรไว้ว่า

“ตามความคิดแบบจารีตนิยมของคนไทยนั้น ความคงอยู่และความต่อเนื่องของสังคมไทย ตั้งอยู่บนรากฐานทางนามธรรมที่สำคัญ ๓ ประการคือ ชชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รากฐานทางศาสนาอันได้แก่ พระพุทธศาสนานั้นเป็นเสมือนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม และพลังทางสังคมที่แทรกซ้อนวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนในทุกๆ ด้าน ทั้งวิถีชีวิตส่วนตัว และวิถีชีวิตทางสังคม ที่สำคัญก็คือ เป็นที่มาของวัฒนธรรมและมรดกแห่งชาติของชาวพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นสัญลักษณ์และพื้นฐานของความผูกพันของคนในชาติ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ ความคิดเช่นนี้ นำไปสู่ความเชื่อที่ว่าความเจริญรุ่งเรืองของชาติและสถาบันของพระมหากษัตริย์ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และทำนองเดียวกัน ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา บ่งชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงไม่อาจจะแยกออกจากกันได้”^{๑๑}

ดังนั้น สถาบันหลัก ๓ ประการดังกล่าว จึงไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ และพระพุทธศาสนานั้น นับว่าเป็นเครื่องมือที่แท้ที่จะทำให้เกิดความชอบธรรมในการปกครองหรือระบบการเมืองได้ ดังนั้น ศาสนาจึงเป็นเรื่องของสังคมและการเมืองด้วย เมื่อพิจารณาในแง่พระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ในลักษณะที่ที่มีอยู่ในสังคมของมนุษย์ และดำรงอยู่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์เท่านั้น ตามทัศนะของอาจารย์จันทวงศ์ทองประเสริฐที่ได้กล่าวไว้ในงาน “พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง” ว่าทั้งสามสถาบันนี้ กำลังมีความเหนียวแน่น ยากที่จะแก้ไข โดยเฉพาะในสังคมไทยและได้เสนอแนวคิดไว้ให้พิจารณาในการปฏิบัติงานแบบพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

“ในสมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนาไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย พระพุทธเจ้าได้ทรงดำเนินการพระศาสนาอย่างอิสระไม่ขึ้นต่อพรรคการเมืองใดๆ หรือว่าต่อระบบการปกครองใดๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น พระองค์ทรงสามารถประกาศพระศาสนาไปได้ทุกประเทศแคว้นแคว้นไม่เลือกว่าแคว้นนั้นๆ จะมีการปกครองในระบบใด พระศาสนาสามารถเข้าเข้าสู่จิตใจของประชาชนได้ทุกชาติชั้นวรรณะและทุกเพศทุกวัย ในระยะเวลา ๔๕

^{๑๑} สมบูรณ์ สุขสำราญ, พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๓๙.

ปี ที่พระพุทธองค์ทรง ประกาศพระศาสนา พระองค์ได้เสด็จจาริกจากแคว้นโนนมาสู่
แคว้นนี้ จากแคว้นนี้ไปสู่แคว้นโนนอยู่ตลอดเวลา การดำเนินการเผยแผ่พระศาสนา
ของพระองค์ และบรรดาสาวกทั้งหลายมิได้ถูกแทรกแซงจากผู้ปกครองประเทศ และ
นักการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น พระองค์ทรงทำงานอย่างเป็นอิสระจริงๆ ทั้งนี้ก็ได้รับความ
อุปถัมภ์จากบรรดาผู้ปกครองประเทศและประชาชนด้วยดี แต่เป็นการให้ความ
อุปถัมภ์อย่างบริสุทธิ์ใจ มิได้มีการเมืองมาปะปนเลย การเผยแผ่พระศาสนาจึงดำเนิน
ไปด้วยดีและบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่ง หรือในการหาเสียงเลย พระศาสนาจึงสามารถทรงตัว
อยู่ได้ด้วยดี และอย่างบริสุทธิ์ผุดผ่องตลอดมา”^{๑๒}

ในลักษณะนี้เป็นการแสดงถึงบทบาทความเป็นพระศาสนาว่าไม่ได้ข้องแวะกับเรื่องอำนาจ
หรือเป็นฝ่ายในทางการเมืองเลย แต่ว่าอาศัยพระกรุณาคุณแห่งพระพุทธองค์
จึงสามารถอยู่ได้ในทุกระบบของสังคม เพราะถ้าพระพุทธองค์ทรงเป็นฝ่ายก็จะทำให้เกิด
อคติลำเอียง และไม่สามารถจะเผยแผ่พระศาสนาไปได้กว้างไกล หรืออาจจะกลายเป็น
เครื่องมือให้ผู้อื่นแสวงหาอำนาจได้ในที่สุด

พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในแง่ของหลักคำสอน เพราะคำสอนใน
พระพุทธศาสนานั้นมีปรารภถึงการเมือง และพระพุทธองค์ได้ตรัสเพื่อความร่วมมือของ
ชาวเมืองซึ่งคำสอนในลักษณะนี้มีอยู่มากในพระไตรปิฎก^{๑๓}

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่กับชีวิตคนในทุกระดับ เมื่ออยู่ตามลำพังตน ก็
จะมีธรรมประจำตน เมื่อรวมกันเป็นบ้านเป็นเรือนก็มีธรรมะสำหรับบ้านเรือน เพื่อให้
ผู้ปกครองบ้านเรือนได้ปฏิบัติ เช่น ขรवासธรรม ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน และ
เมื่อรวมกันเป็นเมือง ก็มีธรรมสำหรับเมือง คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงพอแก่การแจกจ่าย
ไม่เฉพาะเมือง แม้แก่โลกก็ไม่หมดและเป็นธรรมะที่เป็นไปเพื่อความสงบร่มเย็นแก่ตนเอง
บ้านเรือน บ้านเมือง และแก่โลก เมื่อพิจารณาดังนี้แล้วพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตจึงแยก
ออกจากกันไม่ได้ อย่างน้อยที่สุดพระพุทธศาสนามีบทบาทให้เห็นเป็น ๓ ประการ คือ^{๑๔}

๑. พระพุทธศาสนาเป็นพลังที่สร้างบูรณการของสังคม เป็นสถาบันที่ถ่ายทอด
ปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคม ช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติ ซึ่งในแง่นี้พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของ
ชาวพุทธโดยตรง

^{๑๒} จานงค์ ทองประเสริฐ, แบบเรียนศาสนาสาธิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,
๒๕๒๐), หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

^{๑๓} สมาชิกพิเศษ, องค์การพระศาสนา, (พระนคร : การพิมพ์พานิชย์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๑.

^{๑๔} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย รายงานการวิจัยลำดับที่ ๑,
(กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือ ม.ศ.ว., ๒๕๒๗), หน้า ๑.

๒. พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งในแง่นี้พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

๓. พระพุทธศาสนา ไม่เพียงแต่มีหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติและปัญหาทางศีลธรรมเท่านั้น หากยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอีกด้วย

เนื่องจากประเทศเป็นสังคมใหญ่ การเมืองอันเป็นกิจกรรม หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจในการควบคุมสมาชิกสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมอย่างมาก สำหรับพระพุทธศาสนานั้น คือวิถีชีวิตของประชาชนชาวพุทธ เป็นที่มาและรากฐานของขนบธรรมเนียม ประเพณี สังคมและวัฒนธรรมในทุกๆ ด้าน ดังนั้น พระพุทธศาสนากับการเมือง จึงต้องเกี่ยวข้องผสมผสานควบคู่กันไป ชนิดที่จะแยกออกจากกันไม่ได้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง

การเมืองจะดำเนินไปด้วยดี และประสบผลสำเร็จ จึงต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และเป็นแนวทางในการดำเนินงานทางการเมืองด้วย

๓. หลักสำคัญในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยแรก จากหลักฐานที่ปรากฏว่าเกิดในสมัยนครรัฐ (the city-state) ของกรีกโบราณ เมื่อประมาณกว่า ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยเฉพาะในนครรัฐเอเธนส์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยนั้นเป็นการปกครองโดยตรง คือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครอง และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรง

หลักการปกครองสมัยนั้น ถือว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมายและยังยึดหลักที่ว่าคนจำนวนมากย่อมฉลาดกว่าคนจำนวนน้อย^{๑๕} การปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยโบราณ จึงเป็นการที่ประชาชนเข้าร่วมการตัดสินใจปัญหา ด้วยตนเองโดยตรง ไม่ต้องผ่านระบบตัวแทน

อย่างไรก็ดี การปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยตรงนี้ นักปราชญ์ที่สำคัญของกรีก คือเพลโต และอริสโตเติล ได้แสดงความคิดไม่เห็นด้วยว่า ประชาธิปไตยโดยตรงเป็นรูปแบบการปกครองที่ดี โดยเพลโตมองว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปการปกครองที่ได้มาด้วยความแตกต่างนานาชนิด และมีความสับสนวุ่นวายรวมทั้งเป็นรูปการปกครองที่ให้ความเสมอภาคเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะเป็น

^{๑๕} กระมล ทองธรรมชาติ, **การเมืองและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๖๒.

ฐานะในสังคมอย่างไร^{๑๖} ทั้งนี้เพราะเพลโตเชื่อว่า คนเราไม่ได้ถูกสร้างมาให้มีความสามารถทัดเทียมกัน ซึ่งการปกครองหรือการเมืองเป็นศิลปะจึงต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณสมบัติที่รู้ซึ่งถึงศิลปะนี้ เพลโตเชื่อว่าการปกครองที่ดีคือการปกครองที่มีผู้ทรงคุณวุฒิในด้านปรัชญาซึ่งเขาเรียกว่า ราชาปราชญ์ (Philosopher king) ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องผ่านการฝึกอบรมอย่างหนักเพื่อทำหน้าที่ปกครอง^{๑๗}

ดังนั้น ประชาธิปไตย ซึ่งมีวิวัฒนาการมานานนับพันปี ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงในวิธีการและหลักการบางประการ มิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ที่สำคัญ กล่าวคือ ประชาธิปไตยสมัยโบราณในนครรัฐกรีก เป็นการปกครองโดยตรงที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง การตัดสินใจการกำหนดนโยบายโดยตรง แต่ปัจจุบันจำนวนประชากรและอาณาเขตของรัฐได้เพิ่มมากขึ้นย่อมเป็นปัญหาและอุปสรรคที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ดังนั้น จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Indirect democracy) ที่มีการเลือกผู้แทนของประชาชนทำหน้าที่แทนตนเอง แต่ก็มีบางประเทศที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในบางกรณี เช่น การออกเสียงประชามติ (Referendum) การเสนอร่างกฎหมาย (Initiative) การยับยั้งร่างกฎหมาย (Veto)^{๑๘} เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาถึงหลักการใหญ่ ประชาธิปไตยก็ยังเป็นการปกครองที่ให้ความสำคัญต่อประชาชน ถือว่าการปกครองที่ชอบธรรมนั้นจะต้องได้รับอำนาจมาจากประชาชนหรือได้รับความยินยอมจากประชาชน โดยประชาชนจะเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนได้ ย่อมผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากประชาชน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งกล่าวได้โดยสรุปว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครอง ของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งคำว่าประชาชนหมายถึงปวงชนทั้งชาติ ไม่ว่าจะเป็นมีสภาพหรืออาชีพอย่างใดก็ตามปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองประเทศ ร่วมกันและอย่างเสมอภาคด้วย^{๑๙}

การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ให้ประเทศมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น ด้านสิทธิและเสรีภาพนั้น ประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพส่วนตัว และในการปกครองบ้านเมืองด้วยตนเอง และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยอาศัยเสียงข้างมากเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้จะต้องระลึกไว้เสมอว่า สิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น ต้องอยู่ภายใต้

^{๑๖} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **ลัทธิการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๘), หน้า ๓.

^{๑๗} สุขุม นวลสกุล, **ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๖), หน้า ๔๖.

^{๑๘} เมธา สุตบรรทัด, **ประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์), ๒๕๑๗.

^{๑๙} ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, **ระบอบประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา), ๒๕๒๐.

ในขอบเขตแห่งกฎหมาย ซึ่งมีไว้เพื่อประสิทธิ์ประสาทความเป็นธรรมในสังคมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและเพื่อความมั่นคงของบ้านเมืองด้วย ส่วนในด้านความเสมอภาคนั้นต้องจัดให้บุคคลทุกคนมีโอกาสในอันที่จะอยู่ดีกินดีเท่ากัน ดังเช่น เด็กนักเรียนก็ควรมีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน แต่เมื่อได้โอกาสนี้แล้ว นักเรียนคนใดเรียนดีกว่านักเรียนคนอื่น ก็เป็น เพราะนักเรียนผู้นั้นขยันขันแข็งกว่า หรือเฉลียวฉลาดกว่า หรือทั้งสองประการ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็น ธรรมในระหว่างนักเรียนด้วยกันแล้ว ในทำนองเดียวกัน บุคคลทุกคนก็ควรมีโอกาสในการทำมาหากินเท่าเทียมกัน แต่ เมื่อได้โอกาสนี้แล้ว ผู้ใดสามารถทำมาหากินเหนือกว่าผู้อื่น ก็เพราะผู้นั้น ขยันขันแข็งกว่าหรือเฉลียวฉลาดกว่า ซึ่งก็นับว่าเป็นธรรมในระหว่างผู้ทำมาหากินด้วยกันแล้ว

๒. ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยองค์กรแห่งรัฐที่สำคัญ ๓ องค์กร คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แต่เดิมอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศอยู่ในมือคนเพียงคนเดียว หรือกลุ่มเดียว ในภาวะเช่นนั้น บุคคลหรือกลุ่มนั้นก็เป็นผู้ออกกฎหมาย ผู้บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและผู้ตีความกฎหมาย สิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ถูกจำกัด เพราะอำนาจทั้ง ๓ อย่าง อยู่ที่คนเพียงคนเดียวหรือคณะเดียว จะใช้อย่างใดก็ได้ และเป็นธรรมดาที่เมื่อบุคคลมีอำนาจบุคคลมักจะใช้อำนาจเกินเลยไปเสมอ ด้วยเหตุนี้ เมื่อระบอบประชาธิปไตยเจริญขึ้นจึงได้มีการแบ่งหน้าที่ (Functions) ของอำนาจทั้งสามในการตรากฎหมายในการบังคับใช้กฎหมาย และในการตีความกฎหมาย ให้แต่ละองค์กรซึ่งเป็นอิสระแก่กันเป็นผู้รับผิดชอบ โดยแต่ละฝ่ายต่างมีความสัมพันธ์และควบคุมกำกับซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ให้รัฐสภา ซึ่งทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้บัญญัติกฎหมายให้คณะรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดี ซึ่งทำหน้าที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและให้ ศาลซึ่งทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการเป็นผู้ตีความกฎหมายและพิจารณาบรรทัด

๓. “หลักนิติธรรม” (the rule of law) ซึ่งหมายถึงการปกครองโดยกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลทุกคนเสมอภาคกันในกฎหมาย บุคคลจะต้องรับโทษเพื่อการกระทำผิดอันใดต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และจะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีจากศาลยุติธรรม ที่มีความเป็นอิสระในการชี้ขาดตัดสินคดี ไม่ว่า จะเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนด้วยกันเองก็ดี หรือระหว่างเอกชนกับรัฐก็ดี

การที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งเกิดความผาสุกของประชาชนนั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนมีเสียงในการปกครองประเทศโดยตรง และจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและสนใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ตลอดจนเข้าใจถึงองค์ประกอบและบทบาทขององค์กรสำคัญทั้งสามแห่งรัฐในระบอบนี้ คือ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลยุติธรรม และประชาชนจะต้องตระหนักว่า ระบอบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญอย่างใดบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคระหว่างบุคคลนั้น มีความหมายแต่เพียงว่าบุคคลทุกคนมีโอกาสที่จะอยู่ดีกินดีเท่าเทียมกัน โดยรัฐเป็นผู้ควบคุมและกำหนดขอบเขตของโอกาสที่ให้นั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้บังเกิดขึ้นในสังคม ส่วนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพนั้น ประชาชนจะถือว่าตนมี

สิทธิเสรีภาพแต่เพียงอย่างเดียว และคิดว่าจะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจนั้นไม่ได้ แต่จะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม อีกทั้งต้องเคารพกฎหมายของบ้านเมืองด้วย มิฉะนั้นระบบประชาธิปไตยก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

๔. พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย

ลักษณะที่สำคัญของปรัชญาประชาธิปไตย คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ เป็นการปกครองซึ่งเน้นที่ตัวประชาชน เป็นประชาธิปไตยของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน เป็นระบอบที่เน้นการปกครองซึ่งราษฎรปกครองกันเอง การที่ราษฎรจะปกครองกันเองได้นั้นจะเป็นได้ต่อเมื่อราษฎรสามารถปกครองตนเองได้ดีเสียก่อน การที่จะปกครองตนเองได้นั้นบุคคลจะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจมีเหตุผล วิจาร์ณญาณตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ก็จะสามารถนำเอาวิธีการนี้ไปใช้ในการปกครองบุคคลอื่น หรืออยู่ในสังคมการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นการปกครองที่เน้นคุณภาพ มีความตระหนักต่อหน้าที่และความรู้จักรับผิดชอบต่อปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ

จากหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา มีหลายสิ่งหลายประการในคำสอนของพระพุทธองค์ที่ตรงกับลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย ซึ่งเน้นที่ตัวปัจเจกบุคคล พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เริ่มต้นจากตัวบุคคล โดยถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางดังเช่นพุทธพจน์ที่ว่า

“เราบัญญัติโลก เหตุเกิดแห่งโลก และความดับแห่งโลก
และปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับแห่งโลก
ในอรรถภาพอันมีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญาและใจนี้เท่านั้น”^{๒๐}

แสดงว่าพุทธศาสนาเน้นถึงความสำคัญของมนุษย์เป็นปัจเจกบุคคลว่าจะดีชั่วถูกผิดขึ้นอยู่กับกระทำของตนเอง การกระทำของตนคืออำนาจแห่งตน บุคคลจะเข้าถึงหลักคำสอนและจุดหลายสูงสุดได้ด้วยผลแห่งการกระทำของตนเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ตนแลเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้
ด้วยตนที่ฝึกไว้ดีแล้วนั้นแล บุคคล(ชื่อว่า)ได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก”^{๒๑}

ทางพุทธศาสนาถือว่าบุคคลเป็นรัฐในตนเอง บุคคลเปรียบเหมือนรัฐฯ หนึ่ง อำนาจของบุคคลสามารถปกครองรัฐของตนได้ บุคคลก็สามารถไปอยู่ร่วมและรวมกลุ่มเป็นอำนาจอธิปไตยทาง

^{๒๐} อจ.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๔๖/๖๔. อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๖/๔๘.

^{๒๑} อตฺตาทิ อตฺตโน นาโถ โกหิ นาโถ ปโร ลียา

อตฺตนา หิ สุตฺตเตน นาคํ ลกฺขิตํ ทูลลภํ

ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๒๒/๓๖. ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๒๕.

การเมืองได้ ซึ่งพัฒนาไปสู่รูปการปกครองตามปรัชญาประชาธิปไตย ที่เน้นว่าอำนาจอธิปไตยอยู่ที่ปวงชน และได้มาจากปัจเจกบุคคล โดยราษฎรที่จะปกครองกันเองได้ดีนั้นจะต้องสามารถควบคุมตนเองให้ดีได้ก่อนที่จะไปสั่งสอนอบรมผู้อื่นหรือทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติสังคม ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนจุนทะ ผู้ที่ตนเองจะอยู่ในเปลือกตมอันลึกลับแล้ว จะยกบุคคลอื่นที่จมอยู่ในเปลือกตมอันลึกลับ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีไม่ได้ ผู้ที่ตนเองไม่จมอยู่ในเปลือกตมอันลึกลับ จักยกขึ้นซึ่งบุคคลอื่นที่จมอยู่ในเปลือกตมอันลึกลับ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ผู้ที่ไม่ฝึกตน ไม่แนะนำตน ตนเองไม่สงบเย็น จักฝึกสอนจักแนะนำผู้อื่นจักให้ผู้อื่นสงบเย็น ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีไม่ได้ ผู้ที่ฝึกตนจนตนเองสงบเย็น จักฝึกสอน จักแนะนำผู้อื่น จักให้ผู้อื่นสงบเย็น ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้”^{๒๒}

หลักพุทธศาสนานี้ให้ฝึกตนเองก่อนที่จะแนะนำผู้อื่น โดยใช้วิจารณ์ญาณสำรวจความบกพร่องของตน พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป เมื่อทำตนให้เป็นคนดีและรู้แจ้งได้ก่อนแล้ว จึงค่อยแผ่ขยายออกไปสู่สังคมและประเทศชาติ

จึงเห็นได้ว่าการปกครองที่ดีนั้น ผู้ปกครองจะต้องดีในตัวเองก่อนต้องเป็นผู้ปกครองตนเองได้ก่อน ในลักษณะนี้เราจะเห็นได้ว่า ทางปรัชญาประชาธิปไตยมีได้มโนคติ (concept) โดยตรงที่จะเป็นมาตรการควบคุมความประพฤติของผู้ปกครอง ส่วนในทางพุทธศาสนานั้น ได้บัญญัติธรรมสำหรับผู้ปกครองไว้เช่นที่เราเรียกว่า ราชธรรม ๑๐ หรือทศพิธราชธรรม หรือธรรมของพระราชา เพราะสมัยก่อนนั้นผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นพระมหากษัตริย์ หากแต่นัยของธรรมนี้สามารถบัญญัติใช้ได้กับผู้ปกครองบ้านเมือง รัฐบาล และนักปกครอง นักบริหารทั่วๆ ไป ได้แก่

๑. ทาน การให้ คือการสละทรัพย์สินของบำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒. ศีล ความประพฤติดีงาม คือสำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตตคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

๓. ปริจจาคะ การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. อาชวะ ความซื่อตรง คือซื่อตรงทรงสัตย์ไรรามรยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัทวะ ความอ่อนโยน คือมีอัธยาศัยไมเย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองค์ มีความสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไมให้ได้ความรักภักดีแต่มีขาดยำเกรง

^{๒๒} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๑๐๘/๘๑ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๘/๖๐.

๖. ตปะ ความทรงเดช คือแผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิตใจ ระวังยับยั้ง ช่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญมุงมันแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

๗. อักโกธะ ความไม่โกรธ คือไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้ วินิจฉัยความและกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความขุ่นเคือง วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตัวเอง

๘. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือไม่บีบคั้นกดขี่ เช่นเก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิงอำนาจ ขาดความกรุณาหาเหตุเบียดเบียน ลงโทษอาญาแก่ ประชาชนราษฎร ผู้ใดเพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙. ชันติ ความอดทน คืออดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกาย น่าเหนื่อยหน่าย เพียงไรก็ไม่ทอดอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเลียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้ง ภาระณียที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม คือวางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่เอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย ลากสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใดๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรม กิติ นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผน หลักการปกครองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติกเล็ดเคลื่อนวิบัติไป^{๒๓}

ถ้าผู้ปกครองสามารถฝึกฝนอบรมตน ให้มีคุณธรรมดังกล่าวนี้ได้ ประเทศชาติ จะได้ผู้ปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีผลให้ได้รับความเคารพและยอมรับนับถือจากผู้ใต้ปกครอง และจะเป็นผู้ที่นำความสุขสงบรุ่งเรืองมาสู่รัฐ ชาดิบ้านเมือง ถือได้ว่าเป็นการปกครองด้วย “ธรรม” เป็นแบบ “ประชาธิปไตยและธรรมาธิปไตย” มิใช่เพียงแต่ปกครองประชาชน ด้วยอำนาจ กฎหมาย หรือการบังคับทางภาคทฤษฎี อันจะมีผลให้ไม่ได้รับการยอมรับเต็มที่ จากผู้ใต้ปกครอง เพราะอำนาจดังกล่าวอาจนำความไม่เป็นธรรมหรือก่อให้เกิดอคติ ยุติธรรมขึ้นได้ แต่ถ้าใช้หลักธรรมในการปกครองมีคุณธรรมเป็นตัวนำแล้ว จะบรรลุผลสำเร็จมากกว่า ดังจะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาได้อธิบายอธิปไตยไว้สามประการ คือ

๑. อัตตาธิปไตย คือ ถือตนเป็นใหญ่
๒. โลกาธิปไตย คือ ถือโลกเป็นใหญ่ โน้มเอียงตามสิ่งแวดล้อม
๓. ธรรมาธิปไตย คือ ถือธรรมเป็นใหญ่^{๒๔}

พุทธศาสนาเน้นที่ธรรมาธิปไตย คือ ถือธรรมความถูกต้องเป็นเกณฑ์ ผู้บริหารต้องมี

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๕ - ๒๘๗.

^{๒๔} อ. จ. ต. (บาลี) ๒๐/๔๗๙/๑๓๙. ขุ. ขา. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๓๙.

คุณธรรมในตนเองก่อน จึงจะบริหารบ้านเมืองได้ดี พิจารณาวินิจฉัยปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม ในสังคมประชาธิปไตยย่อมต้องมีบุคคลสองฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายถูกบริหาร ทั้งสองฝ่ายต้องตระหนักดีพอในสิทธิและหน้าที่ มีคุณธรรมในตนด้วยกัน ก็จะทำให้การบริหาร การปกครอง บ้านเมืองเป็นไปด้วยดีเสมอไป

อนึ่ง คุณธรรมที่เป็นเครื่องขัดเกลาปัจเจกบุคคลเหล่านี้ หามิได้จากระบอบประชาธิปไตยล้วนๆ ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งจำเป็น หากทว่าจะพึงหาได้จากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงวางหลักคุณธรรมไว้ครอบคลุมตั้งแต่คุณธรรมผู้ปกครอง นักบริหาร ข้าราชการ หรือแม้แต่คุณธรรมของบุคคลธรรมดา ประชาชนราษฎร คือ ขรवासธรรม ๘ ธรรมสำหรับขรवासธรรมสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน หรือประชาชนราษฎรทุกๆ ไปได้แก่

๑. สัจจะ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง

๒. ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓. ขันติ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

๔. จาคะ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตัว^{๕๕}

ดังนั้น ถ้าปัจเจกบุคคลในรัฐ กระทำได้และเข้าใจจริง ก็จะได้สังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและนำมาซึ่งความสุขสงบ เพราะฉะนั้นจากประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า คำสอนของพุทธศาสนานั้น จะเป็นส่วนช่วยเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างดียิ่ง

ประชาธิปไตยที่กล่าวโดยทั่วไป มักจะคำนึงถึงเฉพาะเรื่องของรูปแบบที่เป็นระบบ หรือเป็นรูปธรรม เช่น ประชาธิปไตยจะต้องมีผู้แทนราษฎร มีคณะรัฐมนตรี มีรัฐสภา ฯลฯ และอื่นๆ เป็นต้น อันเป็นเรื่องของรูปธรรมทั้งสิ้น แต่สิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย เรามักจะมองข้ามไป เนื้อหาสาระของประชาธิปไตย ก็คือ สารธรรม อันเป็นเนื้อใน หรือแก่นของประชาธิปไตยนั่นเอง ไม่ว่าสิ่งใดก็ตาม หากปราศจากแก่นเสียแล้ว รูปแบบ ก็ไม่มีความหมาย หรือมีแต่เพียงแก่น แต่ไม่มีรูปแบบเป็นเครื่องรองรับห่อหุ้ม หรือมีรูปแบบที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม ใช้การไม่ได้ สิ่งนั้นก็ย่อมขาดคุณภาพ ไม่สามารถใช้ให้ได้ผล บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงต้องมี

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) หน้า ๑๓๕.

ดูเพิ่ม ส.ส. (บาลี) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๒๕๘.

ทั้งรูปแบบและเนื้อหาสาระ ที่เรียกว่าสารธรรม สารธรรมนั้นก็ได้อาจมาจากพระพุทธศาสนานั้นเอง รูปแบบ อันสำคัญในระบอบประชาธิปไตยก็คือการที่ประชาชนเป็นผู้ออกเสียงเลือกหรือตัดสินใจ เลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่แทนในรัฐสภา รูปแบบนี้จะมีผลดีจริงจนเกิดเป็นประชาธิปไตย-โดยที่ทำได้ ก็ต่อเมื่อมีสารธรรมเป็นเนื้อใน นั่นคือการที่ประชาชนผู้ออกเสียงเหล่านั้น เลือกตัดสินใจด้วยการใช้สติปัญญาอย่างแท้จริง ไม่อยู่ภายใต้ความครอบงำของโลภะ โทสะ และโมหะ การที่ประชาชนจะปกครองตนเองนั้น แต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อผลการเลือกตัวสติใจของตน ที่ว่าต้องใช้สติปัญญานั้น ก็หมายความว่า ต้องไม่เลือกตัดสินใจเพียงเพราะถูกใจ ไม่ถูกใจหรือเพราะการขายสิทธิ์ขายเสียง แต่จะต้องพิจารณาว่า ผู้ที่ตนจะเลือกนั้น มีความดีงามถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ เป็นผู้ซื่อสัตย์ซื่อเสียงหรือไม่ หรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง หวังเข้ามาเพื่อยศ ตำแหน่ง และอำนาจ เป็นต้น ในสมัยโบราณ ไม่ว่าประเทศใด แม้แต่ประเทศไทยเอง มักจะปกครองตามระบอบราชาธิปไตย คือกษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินเป็นใหญ่ในการปกครอง ซึ่งก็ล้มลุกคลุกคลาน ดีบ้างไม่ดีบ้าง ขึ้นต่อคุณภาพของผู้ปกครองนั้น แต่มาปัจจุบัน เมื่อมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่ประชาชนเป็นผู้ปกครอง ก็อาจจะล้มลุกคลุกคลาน ดีบ้างไม่ดีบ้างเช่นกัน ทั้งนี้แล้วแต่คุณภาพของประชาชน ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประชาชนเหล่านั้น ดังนั้น การจะได้ประชาธิปไตยที่ดี ประชาชนผู้ทำหน้าที่ปกครองประเทศก็ต้องมีสติปัญญา มีคุณธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา^{๒๖}

ดังนั้น พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย จึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ด้วยประการทั้งปวง

๕. หลักธรรมของนักการเมืองตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำว่า มีลักษณะที่ใช้ทั้งพระเดชพระคุณ ดีเดียน หรือชี้ผิดถูกที่ควรดี หรือชี้ข้อผิดถูก ซึ่งหลักธรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ที่นักการเมืองสามารถนำไปใช้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยใช้ควบคู่กับกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อบริหารประเทศให้ลุล่วงไปด้วยดี หลักธรรมต่างๆ นั้นมีดังนี้

๕.๑ อคติ ๔

อุปสรรคของความยุติธรรม พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่าคนที่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้อื่นไม่ได้ก็เพราะลำเอียง ที่ทรงเรียกว่า “อคติ” ซึ่งแปลว่า ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติผิดความไม่เที่ยงธรรม คำลำเอียง มี ๔ อย่าง คือ

^{๒๖} ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๑๓๙-๑๔๖.

๑. จันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะเขลา
๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว^{๒๗}

อคติ ๔ อย่างนี้ เป็นอกุศลธรรม เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงไม่ควรประพฤตินักใดหลีกเลี่ยงอคติเหล่านี้ ผู้นั้นย่อมจะเป็นผู้เจริญด้วยเกียรตินัยศ ผู้มีความเคารพนับถือบูชา มีผู้เชื่อฟังคำ มีผู้ยกย่องสรรเสริญ อคติ ๔ อย่างนี้ เป็นอกุศลธรรมทำลายการปกครอง มิใช่ธรรมส่งเสริมการปกครอง แต่ที่สำคัญที่การประพฤตินักให้หลีกเลี่ยงจากอคติ ๔ อย่างนี้ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการปกครองให้เกิดผลดีสมประสงค์ที่หวังผลสำเร็จในการปกครอง หวังความเจริญก้าวหน้าของหมู่คณะของสังคมส่วนรวม พึงประพฤตินักหลีกเลี่ยงอคติเหล่านี้

๕.๒ พรหมวิหาร ๔

หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสาร ช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตมองใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจดั่งชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และ

^{๒๗} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๓๙.

ย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกชาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม

พรหมวิหารนี้ บางทีแปลว่าธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม, ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหม หรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่

พรหมวิหาร ๔ เรียกอีกอย่างว่า อัปปมัญญา ๔ เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต

พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยสังคหัตถุเป็นต้น^{๒๔}

พรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ซึ่งจัดเป็นหลักธรรมประจำใจ และกำกับความประพฤติเป็นธรรมจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันนี้ อำนาจวัตถุนิยมบีบบรัดให้ต้องเป็นใจแคบเห็นแก่ตัว การฝึกฝนให้สามารถรักและเมตตาแม่แก่ศัตรูของเราได้ ย่อมจะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ว่า พึงแผ่เมตตาให้แม่แก่ใจผู้กำลังตัดหรือเลื่อยอวัยวะ เช่น แขนหรือขาของเรา ใครมีความโกรธต่อใจผู้กำลังกระทำการดังกล่าวนั้น ก็ไม่ชื่อว่าเป็นสาวกของเรา

ดังนั้น การฝึกฝนตนในเรื่องการปฏิบัติพรหมวิหารธรรม ในเบื้องต้นควรปฏิบัติดังนี้

๑. แผ่เมตตา
๒. ตั้งความปรารถนาดีต่อคนทั่วไป
๓. ขวนขวายให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น
๔. สนับสนุนและเข้าร่วมในงานสาธารณประโยชน์
๕. ไม่เย้ยหยัน รังแก และริษยาผู้อื่น
๖. แสดงความยินดีในเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ
๗. วางใจเป็นกลางมองสิ่งทั้งหลายตามความจริง

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) , หน้า ๑๔๘ - ๑๔๙.

ดูเพิ่ม ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๘๔/๒๒๕, ที.ปา (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

๕.๓ ทศพิธราชธรรม

หลักธรรมข้อนี้ผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์ของไทยทรงยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาช้านานทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่ยุคสมัยที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นต้นมาเป็นหลักธรรม มาในมหิงสชาดก แต่มีความหมายที่กว้างและยึดเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถใช้ได้ดี มาทุกยุคทุกสมัยมีเนื้อหาเห็นหลักปฏิบัติของผู้ปกครองหรือนำโดยตรง คือ

๑. ทาน การให้ คือการสละทรัพย์สิ่งของบำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒. ศีล ความประพฤติดีงาม คือสำรวมกายและวจีหวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาเกียรติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

๓. ปริจจาคะ การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. อาชวะ ความซื่อตรง คือซื่อตรงทรงสัตย์ไรรามยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัทวะ ความอ่อนโยน คือมีอัธยาศัยไมเอย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองค์ มีความสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไมให้ได้ความรักภักดีแต่มีชาติยาเกรง

๖. ตปะ ความทรงเดช คือแผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยัยจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหล หมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่ส่ำเสมอหรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

๗. อักโกธะ ความไม่โกรธ คือไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตัวเอง

๘. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือไม่บีบคั้นกดขี่ เช่นเก็บภาษีขูดรีดหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิรอำนาจ ขาดความกรุณาหาเหตุเบียดเบียน ลงโทษอาญาแก่ประชาราษฎร์ เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙. ขันติ ความอดทน คืออดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกาย น่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม คือวางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ไม่เอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลากสักการะ หรืออิจฐารมณฺ์ อนิจฐารมณฺ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้ง

ส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรม กิติ นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤดิให้คลาดเคลื่อนวิบัติไป^{๒๔}

๕.๔ จักรวรรดิวัตร

เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ผู้ปกครองดำเนินกุศโลบายในทางการเมือง วัตถุประสงค์ของหลักจักรวรรดิวัตรนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริงของสังคมโดยรวม โดยมุ่งสอนให้ผู้นำใช้อำนาจเพื่อสร้างสรรค์ความสงบสุข และระบบเศรษฐกิจที่ดีของราษฎร และจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การอธิบายถึงวิธีการที่จะใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อราษฎร โดยเข้าไปปรึกษาสมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติชอบมีอยู่ ๑๒ ประการ คือ

๑. ให้ยึดถือธรรมเป็นธงชัยในการปกครองในประเทศ เคารพธรรม
๒. ให้ความคุ้มครองรักษาอันเป็นธรรมแก่ชน หรือ ชนภายใน เช่น พระมหากษัตริย์ พระโอรส พระธิดา ตลอดจนถึงผู้ปฏิบัติราชการในพระองค์ทั้งหมด โดยการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยดีงามเป็นต้น
๓. ให้ความคุ้มครองรักษาแก่กำลังพล เช่น ทหาร ข้าราชการ ตำรวจ โดยเป็นธรรม
๔. ให้ความคุ้มครองแก่กษัตริย์ที่เป็นเมืองขึ้น ตลอดจนชนชั้นผู้ปกครองและนักบริหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งหลาย
๕. ให้ความคุ้มครองแก่อนุชน หรือข้าราชการบริพาร ผู้ตามเสด็จ ในสมัยปัจจุบันก็คือ ข้าราชการพลเรือนในราชสำนัก
๖. ให้ความคุ้มครองแก่ชนเจ้าพิธี ผู้ประกอบอาชีพวิชาการ พ่อค้า เกษตรกรด้วยวิธีการจัดหาทุนทรัพย์และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพเป็นต้น
๗. ให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรทั้งปวง ทั้งในเมือง ชนบท และชายแดนโดยเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน
๘. ให้ความคุ้มครองแก่ พระสงฆ์ บรรพชิต นักบวช สมณชีพรามณ์
๙. ให้ความคุ้มครองนก และเนื้อ สัตว์ที่ควรสงวนทั้งหลาย
๑๐. ป้องกันมิให้อธรรมทุกชนิดเกิดขึ้นในพระราชอาณาจักรปราบปรามผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ มิให้การกระทำทุจริต ผิดกฎหมายบ้านเมือง
๑๑. ธนานุประทาน แบ่งปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ มิให้ผู้ขัดสนขาดแคลนอยู่ในแคว้นแคว้นโดยไม่ได้รับการเหลียวแลช่วยเหลือตามสมควร

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) หน้า ๒๘๕ - ๒๘๗.

ดูเพิ่ม ขุ. ขา. (บาลี) ๒๘/๒๔๐/๘๖, ขุ.ขา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๖๒.

๑๒. สมณพราหมณ์ปริปัจฉา มีความสนใจศาสนาและศีลธรรมหมั่นปรักษาได้ถามสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ นักวิชาการผู้ที่มีความรู้ดี ความสามารถดี ต้องแสวงหาปัญญา ความรู้และคุณธรรมอยู่เสมอ^{๓๐}

๕.๕ ราชสังคหัตถุธรรม

หลักธรรมข้อนี้ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมในการวางนโยบายในการปกครองและบริหารงานของรัฐ ที่มุ่งเพื่อเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีคุณธรรมมากขึ้น ซึ่งมีดังนี้

๑. สัสเมธะ ฉลาดในการบำรุงธัญญาหาร การบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจให้มีภาวะเศรษฐกิจดี ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ฉลาดในการส่งเสริมอาชีพและการผลิตของประชาชนให้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ในพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักการใหญ่ ๆ ให้เห็นว่าประเทศชาติจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคงได้ ประชาชนในชาติจะต้องมีเศรษฐกิจภาพในครัวเรือนที่มั่นคงเสียก่อน คือ ประชาชนจะต้องมีเศรษฐกิจที่พอเพียง มีความสุขตามแบบอย่างของชาวบ้านพอสมควร คือ ทรัพย์สิ้นเงินทองเก็บไว้กับครอบครัวและได้ใช้จ่ายทรัพย์นั้นไปในทางที่ถูกที่ควร มีอาชีพการงานที่สุจริตไม่ผิดศีลธรรมและไม่มีหนี้สิน ทั้งสี่ประการนี้เรียกว่า สุขของคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือน

๒. ปุริสเมธะ ฉลาดในการบำรุงข้าราชการ ความเป็นผู้ฉลาดในการรับคนเข้ามารับราชการเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารของรัฐ รู้จักคัดเลือกคนและจัดสรรตำแหน่งให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ปู้นบำเหน็จความชอบในบางโอกาส รู้จักส่งเสริมคนดี เปิดโอกาสให้คนดีเข้ามารับราชการ

๓. สัมมาปาสะ ผูกประสานปวงประชา ความฉลาดในการแก้ปัญหาสังคม รู้จักผูกสมานรวมใจของประชาชน มีการส่งเสริมอาชีพด้วยวิธีการต่างๆ แก่ประชาชน เช่น การให้กู้ยืมเงินไปลงทุนโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น

๔. วาขเปยยะ มีวาจาอันดูดีมีใจ ไพเราะอ่อนหวานชวนฟัง ประกอบด้วยความสามัคคี รู้จักใช้คำพูดให้เหมาะสมกับคนฟัง ตามวัย เพศ สถานะ ภาวะ รู้จักโน้มน้าวให้คนทำความดี ยกย่องการทำความดี เป็นต้น

๕. นิรัคพะ หรือ สรรพเมธะ คือ จะต้องขจัดอิทธิพลต่างๆ ที่ทำให้ประชาชนหรือบ้านเมืองอยู่อย่างไม่สงบสุข เช่น พวกมิจฉาทิฏฐิอกุญญาโจรผู้ร้าย ตลอดจนขจัดอุปสรรคต่างๆ เช่น อบายมุข ยาเสพติดให้หมดไป ทำให้บ้านเมืองปราศจากโจรผู้ร้าย ประชาชนอยู่ได้โดยไม่ต้องระแวงภัย บ้านเรือนก็ไม่ต้องใส่กลอนหรือลั่นสลัก เป็นการช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางด้านการเมืองของรัฐ^{๓๑}

^{๓๐} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๕/๖๔, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕/๔๕.

๕.๖ อธิปไตย ๓

๑. อัตตาธิปไตย การถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ เกียรติภูมิของตน เป็นใหญ่กระทำการต่างๆ ด้วยการปรารถนาและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ เช่น ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถึงแม้ว่ากฎหมายจะบังคับหรือไม่บังคับก็ตามว่า ทุกคนจะต้องไปเลือกตั้ง แต่ถ้าหากรู้จักปรารถนา คือ คิดว่าเป็นหน้าที่ของตนจะต้องไปเลือกตั้งแล้ว ก็ไปเลือกโดยมิได้คิดว่าจะเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ นี้เรียกว่า อัตตาธิปไตยส่วนในฝ่ายกุศล ได้แก่ การเว้นชั่วทำดีด้วยเคารพตน

๒. โลกาธิปไตย คือ ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือเอาความเป็นนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถนาจะเอาใจชน หากความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ เช่น ถ้าหากไม่ไปเลือกตั้งกลัวว่าจะถูกผู้อื่นด่าหิณดีเดียนได้ ก็เลยไปเลือกตั้ง นี้เรียกว่าปรารถนาชาวโลก (มवलชน) เป็นใหญ่ ส่วนในฝ่ายกุศล ได้แก่ การเว้นชั่ว ทำดีด้วยความเคารพเสียงหมู่มา

๓. ธรรมาธิปไตย การถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือธรรมเป็นหลักการ คือ ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาสิ่งดีได้ศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริงและความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ่มชัดและพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความสามารถที่ใจว่า เป็นไปโดยชอบธรรมและเพื่อความดีงาม เป็นประมาณอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยความเคารพหลักการ กฎ และระเบียบกติกาศ^{๓๑}

วุฒินันท์ กันทะเดียนว่า^{๓๒} มองในแง่ความเป็นจริง การเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนทุกคนเป็นระบบการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะแยกอำนาจการบริหารออกเป็น กี่อย่างก็ตาม พระพุทธศาสนาจะมีบทบาท ๑. ในทางรัฐศาสตร์พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักของพระราชาไว้ดีมาก เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันก็ทรงแสดงระบบนิติบัญญัติ ระบบรัฐสภาไว้เหมือนกัน โดยกล่าวถึงสภาที่ต้องมีสัตบุรุษ คือ ที่ประชุมของคนดี พุดเป็นธรรม ลตราคาะ โทสะ โมหะ ในภาคของตุลาการก็มีหลักวินัยธร มีคณะบุคคลขึ้นมาทำงานด้านวินิจฉัยบรรณคดีของหลักสัมมุขาวินัย หลักอธิกรณ์สมณะ เพราะฉะนั้น โครงสร้างของพระพุทธศาสนาจึงเป็นโครงสร้างการบริหารอยู่แล้ว มีการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนที่มีฐานะตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นนักการเมือง เป็นข้าราชการ เป็นพระราชาที่ดี เช่น ทรงแสดงแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ลักษณะการเป็นพระราชาที่ดีเป็นอย่างไร ทำให้พระองค์เป็นฐานเป็นศูนย์กลางของกุศลกรรมบถคือการทำความคิดดี เมื่อบริหารบ้านเมืองโดยพื้นฐานนี้อาณาประชาราษฎร์ย่อมอยู่เป็นสุข

^{๓๑} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๓๕/๔๖, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๕/๑๑๐.

^{๓๒} ที.ปา. บาลี ๑๑/๒๒๘/๒๓๑ ที.ปา. ไทย ๑๑/๒๒๘/๑๗๔

^{๓๓} วุฒินันท์ วันทะเดียน. อ้างแล้ว.

- เมื่อฝูงโคว่ายข้ามฟากอยู่ ถ้าโคนำฝูงไป โคทั้งหมดก็ว่ายไปตาม
ฉันทิ ในหม่อมมนุษย์ก็ฉันทิ
- ผู้ใดได้รับแต่งตั้งเป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม จะป่วยการกล่าวไปใย
ถึงประชาชนที่เหลือ ถ้าราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม รัฐทั้งหมดย่อมอยู่เป็นทุกข์

ควณเจ ตรมานาน์ อุชฺฐิ คจฺจนฺติ ปุณฺคโว
สพฺพา ตา อุชฺฐิ คจฺจนฺติ เนตเต อุชฺฐิ คเต สติ
เอวเมว มนุสฺเสสุ โย โหติ เสฏฺฐสมฺมโต
โส เจ ธมฺมํ จรติ ปเคว อิตรา ปชา
สพฺพํ รฏฺฐํ สุขํ เสติ ราชา เจ โหติ ธมฺมิโก^{๔๑}

- เมื่อฝูงโคว่ายข้ามฟากอยู่ ถ้าโคนำฝูงไปตรง โคทั้งหมดก็ว่ายตรงไปตาม
ฉันทิ ในหม่อมมนุษย์ก็ฉันทิ
- ผู้ใดได้รับแต่งตั้งเป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนที่เหลือก็เป็น
อันว่าไม่ต้องกล่าวถึง ถ้าราชาดังอยู่ในธรรม รัฐทั้งหมดย่อมอยู่เป็นสุข

๗. นิสมม ทณฺฑํ ปณฺเวยฺย อิสฺสโร^{๔๒}

- คนที่เป็นใหญ่ จะต้องใคร่ครวญให้ดีก่อน จึงลงโทษ

๘. โย อิสฺสโรหิติ กโรติ ปาปํ

กตฺวา จ โส นตฺตปเต ปเรสํ
น เตน โส ชีวิติ ทิฆมาญํ
เทวาปิ ปาเปน สเมกฺขเร น^{๔๓}

- ผู้ใดทำความชั่วด้วยสำคัญตัวว่า “เราเป็นผู้ยิ่งใหญ่” ครั้นทำแล้วก็ไม่
หวั่นเกรง ต่อคนทั้งหลายอื่น ผู้นั้นจะดำรงชีพอยู่ยืนยาวด้วยความชั่วนั้น
ก็หาไม่ แม้เทพทั้งหลายก็มองดูเขาด้วยนัยต์ตาอันเหยียดหยาม

๙. มา ตาต อิสฺสโรหิตี อนตฺถาย ปตาเรย^{๔๔}

- อย่าสำคัญตนว่า เรามีอำนาจยิ่งใหญ่ แล้วทำให้ประชาชนพลอยพินาศ

๑๐. สยํ อายํ วยํ ชญฺญา สยํ ชญฺญา กตากตํ^{๔๕}

^{๔๑} อจฺ. จตฺ. (บาลี) ๒๑/๗๐/๔๔, อจฺ. จตฺ. (ไทย) ๒๑/๗๐/๗๕.

^{๔๒} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๑๗๕/๔๔๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๑๗๕/๓๘๒.

^{๔๓} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๓๑/๑๕-๑๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๓๑/๙.

^{๔๔} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๒, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๔๔๐.

^{๔๕} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๒, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๔๔๐.

- ผู้ปกครองต้องทราบรายได้รายจ่ายด้วยตนเองต้องทราบกิจการที่ทำแล้ว
และยังมีได้ทำด้วยตนเอง

๑๑. อเปตโลมหัสสุส รณโณ กามานุสารโน
สพฺเพ โภคา วินสฺสนฺติ รณโณ ตํ วุจฺเจเต อมฺ^{๔๖}

- ผู้ครองแผ่นดินที่เจ้าสำราญ แสหาแต่กามารมณ์ โภคทรัพย์ จะพินาศ
หมด นี่แล ที่เรียกว่า ทุกข์ภัยของผู้ครองแผ่นดิน

๑๒. ปจฺเมเนว วิตถํ โภธํ หาสํ นิวารเย
ตาโต กิจฺจานิ กาเรยฺย ตํ วตฺ อามุ ชฺชุตฺติย^{๔๗}

- เริ่มแรกแก้ไขข้อที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนให้เสร็จ ระวังความโกรธกริ้ว
และความบันเทิงไว้มาก่อน จากนั้นสั่งงาน ข้อนี้นักปราชญ์กล่าวว่าเป็นวัตร
(ระเบียบปฏิบัติ) ของผู้ปกครอง

๑๓. น สาธุ พลฺวา พาโล ยุถฺสฺส ปรีหารโก^{๔๘}

- ผู้บริหารหมั่นคณะ ถึงจะมีกำลังอำนาจ แต่เป็นคนพาล ย่อมไม่เป็นผลดี

๑๔. อีโร จ พลฺวา สาธุ ยุถฺสฺส ปรีหารโก^{๔๙}

- ผู้บริหารหมั่นชนเป็นปราชญ์ และมีกำลังเข้มแข็งจึงจะเป็นผลดี

๑๕. พาโล อปริณายโก^{๕๐}

- คนพาล เป็นผู้นำไม่ได้

๑๖. มทา ปมาโท ชาเยถ

- จากความมัวเมา ก็เกิดความประมาท

ปมาโท ชาเยเต ชโย

- จากความประมาท ก็เกิดความเสื่อม

ชยา ปโทสา ชยฺนฺติ

- จากความเสื่อมก็เกิดโทษประดัง

มา มโท ภรตุสภ^{๕๑}

- ผู้มีภาระปกครองรัฐ จงอย่าได้ประมาทเลย

^{๔๖} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๒, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๔๔๐.

^{๔๗} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๒, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๔๔๐.

^{๔๘} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๐/๕๓๐, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๐/๔๓๘.

^{๔๙} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๑๐๓๒/๒๒๑, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๐๓๒/๒๑๐.

^{๕๐} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๓๑๓/๘๙, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๓๑๓/๘๙.

^{๕๑} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๑๙/๕๒๔-๕๒๕, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๑๙/๔๓๓-๔๓๔.

๑๗. อุปสุสดี มหาราช รวุเจ ชนปเท จเร
 ตตถ ทิสฺวา สุตฺวา จ ตโต ตํ ปฏิปชฺชสี^{๔๒}
 - ดูกรมหาราช พระองค์จึงเสด็จเที่ยวสดับดูความเป็นอยู่ ความเป็นไปใน
 แคว้นแคว้นแดนชนบท ครั้นได้เห็นได้ฟังแล้ว จึงปฏิบัติราชกิจไปตามนั้น
๑๘. อุปปเสนปิ เจ มนฺตี มหาเสนํ อมนฺตินิ^{๔๓}
 - ถึงจะมีกำลังพลน้อย แต่มีความคิด ก็เอาชนะกองทัพใหญ่ที่ไร้ความคิดได้
๑๙. อรกุชิตา ชนปทา อธมฺมพลินา หตา
 รตฺติณฺหิ โจรา ชาทฺนติ ทิวา ชาทฺนติ ตฺถุณฺทียา
 รวฺจสฺมี กุญฺจราชสฺส พหุ อธมฺมิโก ชโน^{๔๔}
 - ชาวชนบทไม่ได้รับการพิทักษ์รักษา ถูกกดขี่ด้วยค่าธรรมเนียมไม่ชอบ
 ธรรม กลางคืนโจรปล้น กลางวันข้าราชการข่มเหง ในแคว้นแคว้นของผู้ปกครอง
 ชั่วร้าย ย่อมมีคนอาธรรมมากมาย

๖. แนวทางการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๖.๑ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า นักการเมืองที่ดีและมีคุณภาพ ควรปฏิบัติตน หรือมีพฤติกรรมการวางตน ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ดังนี้

- ๖.๑.๑ ความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจา ใจ และการกระทำ
- ๖.๑.๒ มีความเที่ยงธรรม หรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
- ๖.๑.๓ มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริง และมีความจริงใจ
- ๖.๑.๔ มีความรับผิดชอบต่องาน และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
- ๖.๑.๕ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม
- ๖.๑.๖ เคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม
- ๖.๑.๗ เคารพที่ประชุม และ รักษาความสงบของที่ประชุม ตามที่ระเบียบกำหนด
- ๖.๑.๘ หลีกเลียงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

^{๔๒} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๑๙/๕๒๕, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๑๙/๔๓๔.

^{๔๓} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๖๕๕/๒๓๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๖๕๕/๑๖๐.

^{๔๔} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๒๒/๕๒๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๒๒/๔๓๔.

๖.๒ แนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนในการดำเนินการ โดยการประยุกต์ใช้ ๓ ระยะ คือ

๑. ก่อนดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ควรมีการฝึกอบรม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองให้กับผู้ที่ต้องการสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากบุคคลใดไม่ผ่านการอบรมก็จะไม่สามารถสมัครเข้ารับเลือกตั้งได้ ทั้งนี้ คุณสมบัติข้อนี้ให้ใช้กับบุคคลที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้งทางการเมืองประเภท

๒. ขณะดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๒.๑ ควรจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาทางด้านการเมือง โดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ก่อนเข้ารับหน้าที่หรือตำแหน่ง โดยเนื้อหาของหลักสูตรให้เน้นหนักในด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ของนักการเมือง และการฝึกสมาธิ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ทั้งนี้ เพื่อให้ นักการเมืองมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมแล้วนำไปใช้

๒.๒ ก่อนประชุมสภา ควรให้สมาชิกรัฐสภานั่งสมาธิเพื่อฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบ และ อารมณ์เยือกเย็น ซึ่งจะส่งผลให้การประชุมสภาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งตนเองและ ส่วนรวม

๒.๓ ยกย่องนักการเมืองที่ดี ให้ปรากฏต่อสาธารณะ

๒.๔ ลงโทษผู้กระทำความไม่เหมาะสม ภายใต้อำนาจ ๑๐ มาตรา ๒๕๑ ถึง ๒๕๕ แห่ง รัฐธรรมนูญฯ โดยการแสดงบัญชีทรัพย์สิน การจัดตั้งคณะกรรมการ ปปช. ตามมาตรา ๒๕๗ ถึง ๓๐๒

๒.๕ จัดตั้งคณะกรรมการติดตามดูแลความประพฤติมิชอบของนักการเมือง

๓. เมื่อพ้นตำแหน่งทางการเมือง

๓.๑ ให้การยกย่องเชิดชูคนดีโดยมีรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณให้สังคมประจักษ์

๓.๒ ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีละเว้น หรือละเลย เพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่นักการเมืองรุ่นหลัง

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการเมืองโดยศึกษาเฉพาะกรณีการปฏิบัติตนของนักการเมืองไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน (ได้รับเลือกตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔) ที่นับถือพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๒๐ คน โดยแบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคกลาง จำนวน ๓๐ คน ภาคเหนือ จำนวน ๓๐ คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๓๐ คน และภาคใต้ จำนวน ๓๐ คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ แบ่งรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น ๔ ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

๒.๒ สุ่มรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากแต่ละภาค ๑ ละ ๓๐ คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ๆ (Simple Random Sampling)

๓. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษาจำแนกออกได้ดังนี้

๑. ตัวแปรอิสระ คือ สถานภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้แก่

๑.๑ อายุ

๑.๒ คุณวุฒิทางการศึกษา

๑.๓ ภูมิภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้)

๑.๔ จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒. ตัวแปรตาม คือ

๒.๑ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมตามพระพุทธศาสนา

๒.๒ ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบบสอบถามจำนวน ๑ ฉบับ ลักษณะทั่วๆ ไป เป็นการสอบถามผสมระหว่างข้อคำถามปลายเปิดและปลายปิดประเภทเลือกตอบ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๕๒ ข้อ แบ่งเป็น ๔ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕ ข้อ
- ตอนที่ ๒ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๓๐ ข้อ
- ตอนที่ ๓ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๕ ข้อ
- ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง จำนวน ๒ ข้อ

๔.๑ การสร้างแบบสอบถาม

๔.๑.๑ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบความคิดตัวแปรที่จะศึกษาในการวิจัยเรื่องนี้

๔.๑.๒ ศึกษาคุณสมบัติของตัวแปรอย่างละเอียดและกำหนดแนวทางในการสร้างข้อคำถามจากความต้องการและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔.๑.๓ ร่างแบบสอบถามตามลักษณะที่กำหนด

๔.๑.๔ นำแบบสอบถามที่ร่างไว้เรียบร้อยแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาช่วยตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่ต้องการจะวัด (content Validity)

๔.๑.๕ ปรับปรุงแบบสอบถามตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญแก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้ต่อไป

๔.๒ การทดลองใช้แบบสอบถามและการปรับปรุง

๔.๒.๑ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วในครั้งแรกไปให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน ตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, ๑๙๙๖ : ๑๖๑)

๔.๒.๒ ทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์แล้วนำไปสอบถามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามและให้คำแนะนำในการตอบด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาได้จำนวน ๑๑๐ ชุด รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวน และร้อยละของแบบสอบถาม ที่ได้รับกลับคืนมา โดยจำแนกตามภาค

ภาค	แบบสอบถาม		ร้อยละ (ได้รับกลับคืน)
	แจกไป	ได้รับกลับคืน	
กลาง	๓๐	๒๗	๙๐.๐๐
เหนือ	๓๐	๒๙	๙๖.๖๗
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๓๐	๓๐	๑๐๐.๐๐
ใต้	๓๐	๒๔	๘๐.๐๐

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๖.๑ นำแบบสอบถามทั้งหมดมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด แล้วนำมาวิเคราะห์ดังนี้
ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ และหาการร้อยละ

ตอนที่ ๒ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ หาค่าสเกลียเลขคณิต (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

ตอนที่ ๓ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยนำข้อมูลมาหาการร้อยละ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักการเมือง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ และเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปน้อย

๖.๒ เกณฑ์การให้คะแนนคำตอบในแบบสอบถามเป็นดังนี้

๖.๒.๑ คะแนนความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด ๑๕ ข้อ ให้คะแนนตอบถูกข้อละ ๑ คะแนน ตอบผิดให้ ๐ คะแนน และมีคะแนนเต็ม ๑๕ คะแนน

๖.๒.๒ คะแนนการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ สากล ของลิคเคิร์ท โดยมีน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน	เท่ากับ ๕
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ให้คะแนน	เท่ากับ ๔
ปฏิบัติเมื่อมีโอกาส	ให้คะแนน	เท่ากับ ๓
ปฏิบัติบ้าง นาน ๆ ครั้ง	ให้คะแนน	เท่ากับ ๒
ไม่เคยปฏิบัติเลย	ให้คะแนน	เท่ากับ ๑

๖.๓ การพิจารณาระดับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พิจารณา
ค่าร้อยละ ดังนี้ (ประยูร กตเวที, ๒๕๓๖: ๖๗)

ค่าคะแนนเฉลี่ย (ร้อยละ)	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ร้อยละ ๙๐ ขึ้นไป	ดีมาก
ร้อยละ ๗๐ - ๘๙	ดี
ร้อยละ ๕๐ - ๖๙	ปานกลาง หรือพอใจ
ร้อยละ ๐ - ๔๙	น้อย

๖.๓ การพิจารณาระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พิจารณา
จากค่าเฉลี่ยเลขคณิต (X) ดังนี้ (ประคอง กรรณสูตร ๒๕๒๘ : ๕๐)

ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการปฏิบัติ
๔.๕๐ - ๕.๐๐	ปฏิบัติเป็นประจำ
๓.๕๐ - ๔.๔๙	ปฏิบัติบ่อยครั้ง
๒.๕๐ - ๓.๔๙	ปฏิบัติเมื่อมีโอกาส
๑.๕๐ - ๒.๔๙	ปฏิบัติบ้าง เมื่อมีโอกาส
๑.๐๐ - ๑.๔๙	ไม่เคยปฏิบัติเลย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องพระพุทธศาสนากับการเมือง : กรณีศึกษาปฏิบัติตนของนักการเมืองไทยในปัจจุบัน ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC⁺ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น ๔ ตอน ดังนี้

- ตอนที่ ๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ ๒. ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ตอนที่ ๓. การปฏิบัติตนตามหลักทางพระพุทธศาสนา
- ตอนที่ ๔. ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
SD.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ส.ส.	หมายถึง	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาค (ภาค) และจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๘๖	๗๘.๑๘
หญิง	๒๔	๒๑.๘๒
รวม	๑๑๐	๑๐๐
๒. อายุ		
๒๕-๓๕ ปี	๒๐	๑๘.๑๘
๓๖-๔๕ ปี	๓๙	๓๕.๔๕
๔๖-๕๕ ปี	๓๓	๓๐.๐๐
๕๖ ปีขึ้นไป	๑๘	๑๖.๓๗
รวม	๑๑๐	๑๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๙	๑๗.๒๗
ปริญญาตรี	๖๗	๖๐.๙๑
ปริญญาโท	๑๕	๑๓.๖๔
ปริญญาเอก	๙	๘.๑๘
รวม	๑๑๐	๑๐๐
๔. จำนวนสมัยที่เป็น ส.ส.		
สมัยแรก	๒๘	๒๕.๔๖
๒ สมัย	๓๒	๒๙.๐๙
๓ สมัย	๑๙	๑๗.๒๗
๔ สมัยขึ้นไป	๓๑	๒๘.๑๘
รวม	๑๑๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๒ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชายร้อยละ ๗๘.๑๘ และเป็นเพศหญิงร้อยละ ๒๑.๘๒ มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔๕ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ และอายุ ๕๖ ปีขึ้นไป มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๗ สำหรับระดับการศึกษานั้น กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๙๑ รองลงมา มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖๔ และวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๘ ส่วนจำนวนสมัยที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น กลุ่มตัวอย่างได้รับการเลือกตั้งเป็นสมัยที่ ๒ มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๙ รองลงมา ได้รับเลือกตั้งเป็นสมัยที่ ๔ ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๘ และได้รับเลือกตั้งเป็นสมัยที่ ๓ มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒๗

ตอนที่ ๒ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ระดับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาค (ภาค) และจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓-๖

๒.๑ ระดับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตาม อายุ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เฉลี่ยของความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตาม อายุ

อายุ	คะแนน (ร้อยละ)	ระดับความรู้ความเข้าใจ
๒๕-๓๕ ปี	๔๖.๐๐	น้อย
๓๖-๔๕ ปี	๔๕.๒๒	น้อย
๔๖-๕๕ ปี	๕๓.๕๔	ปานกลาง
๕๖ ปีขึ้นไป	๕๐.๓๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๓ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีอายุระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี และ ๕๖ ปีขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีอายุระหว่าง ๒๕-๓๕ ปี และ ๓๖-๔๕ ปี มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๒.๒ ระดับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา
รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	คะแนน (ร้อยละ)	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๖.๑๔	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๔๘.๓๘	น้อย
ปริญญาโท	๔๕.๓๓	น้อย
ปริญญาเอก	๔๑.๔๘	น้อย

จากตารางที่ ๔ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับ ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๒.๓ ระดับความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตาม
ภูมิภาค (ภาค) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๕

ตารางที่ ๕ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
จำแนกตามภูมิภาค (ภาค)

ภูมิภาค	คะแนน (ร้อยละ)	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ภาคกลาง	๔๗.๔๗	น้อย
ภาคเหนือ	๔๕.๙๐	น้อย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๕๐.๐๙	ปานกลาง
ภาคใต้	๕๒.๖๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๕ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในภาคกลาง และภาคเหนือ มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๒.๔ ระดับความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวน สมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ แสดงค่าคะแนนร้อยละ เจลี่ยของความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จำนวนสมัยที่เป็น ส.ส.	คะแนน (ร้อยละ)	ระดับความรู้ความเข้าใจ
สมัยแรก	๗๒.๕๖	ดี
สมัยที่ ๒	๖๔.๖๖	ปานกลาง
สมัยที่ ๓	๔๙.๔๑	น้อย
๔ สมัยขึ้นไป	๕๗.๒๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๖ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นสมัยแรก มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นสมัยที่ ๒ และ เป็น ๔ สมัยขึ้นไป มีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยที่ ๓ มีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับน้อย (ผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรี ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ส่วนมากเป็น ส.ส. สมัยที่ ๓ ขึ้นไป จึงมีนัยสำคัญต่อการเมืองการปกครองไทย และ ตัวเลขตามตารางนี้ แสดงให้เห็นอิทธิพลบางอย่างต่อความเสื่อมทางศีลธรรมของ ส.ส. สัมพันธ์กับ อายุ (สมัย) ของการเป็นผู้แทนราษฎร)

ตอนที่ ๓ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑. ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจา ใจ และการกระทำ ของนักการเมือง

ผลการวิเคราะห์ ความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจา ใจ และการกระทำของนักการเมือง โดยภาพรวม และจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ภาค จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๗-๑๑

ตารางที่ ๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจา ใจ และการกระทำ

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD	
๑. สำรวมระวังกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ	๔.๒๓	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
๒. ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่	๓.๙๘	๐.๘๑	บ่อยครั้ง
๓. การรับใช้ประชาชน ดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างสุจริตใจ	๓.๙๙	๐.๗๖	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๐๗.	๐.๗๙	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๗ แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวม นักการเมืองปฏิบัติตนในด้าน ความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจา ใจ และการกระทำ อยู่ในระดับ บ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ทุกเรื่อง

ตารางที่ ๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติตนของนักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทึ่งวาจาใจ และการกระทำจำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕-๓๕ ปี			๓๖-๔๕ ปี			๔๖-๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. สำนัรמרวังกายวจำให้เรัยบร่อย เป็นปกติ และทำกัจทุกอย่งโดยถึอ ควมซึ่สัตย์สุจริตเป็นสำคัญ ๒. ไม่แสวงหำผลประโยชน์จำก ตำแหน่งหน้ำที่ ๓. การร้ปใช้ประชำชน ดำเนินตำมแนว พระรำชดำริของพระบำทสมเด็จ พระเจำยอยู่หัว อย่งสุจริตใจ	๓.๗๕	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๔.๑๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๗๐	๐.๕๒	เป็นประชำ	๔.๑๙	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
	๓.๗๐	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๐	๐.๕๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๔	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๓.๗๐	๐.๘๑	บ่อยครั้ง
	๓.๙๐	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๖	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๔.๓๖	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๙	๐.๕๔	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๘	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๑	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๔๗	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๓	๐.๖๕	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๘ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มอายุปฏิบัติตนในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจ และการกระทำ อยู่ในระดับ บ่อยครั้ง ทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่อายุ ๔๖-๕๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ การสำรวมระวังกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ นอกนั้นนักการเมืองทุกกลุ่มอายุปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทึ่งวาจาใจ และการกระทำจำแนกตามระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. สำนวมระวางกายวาจาให้เรียบร้อย เป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยถือ ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ ๒. ไม่แสวงหาผลประโยชน์จาก ตำแหน่งหน้าที่ ๓. การใช้ประชาชน ดำเนินตามแนว พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อย่างสุจริตใจ	๔.๕๒	๐.๔๘	เป็นประจำ	๔.๒๓	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๕๓	๐.๕๔	เป็นประจำ	๓.๖๗	๐.๗๔	บ่อยครั้ง
	๔.๖๓	๐.๔๒	เป็นประจำ	๔.๐๓	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	๓.๖๔	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๖๓	๐.๘๒	บ่อยครั้ง
	๔.๗๒	๐.๓๙	เป็นประจำ	๔.๑๐	๐.๕๗	บ่อยครั้ง	๔.๐๐	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๓.๔๔	๐.๙๑	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๕๒	๐.๔๕	เป็นประจำ	๔.๑๒	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๖	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๕๘	๐.๘๕	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๙ แสดงให้เห็นว่านักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี ปฏิบัติตนในด้าน ความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจและการกระทำ อยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับกลุ่มนักการเมืองกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม และพบว่านักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องสำรวม ระวังกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ และไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องสำรวมระวังกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยถือความซื่อสัตย์เป็นสำคัญ นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มของระดับการศึกษาปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมือง ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งวาจาใจและการกระทำจำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ
๑. สำนักรมวังกายวาจาให้เรียบร้อย เป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ	๔.๑๒	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๔.๑๗	๐.๕๙	บ่อยครั้ง	๔.๓๗	๐.๕๔	บ่อยครั้ง	๔.๖๕	๐.๕๑	เป็นประจำ
๒. ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่	๓.๘๐	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๔.๐๒	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๔.๔๕	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
๓. การรับใช้ประชาชน ดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อย่างสุจริตใจ	๔.๐๗	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๘๙	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๒	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๔.๖๕	๐.๕๗	เป็นประจำ
รวม	๓.๙๙	๐.๗๓	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๔.๑๔	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๕๘	๐.๕๒	เป็นประจำ

จากตารางที่ ๑๐ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มภาคใต้ปฏิบัติตนในด้านความสุจริตทั้งวาจาใจ และการกระทำอยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับนักการเมืองในกลุ่มภาคกลาง เหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ ปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำในเรื่อง สรรวมระวางกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ และการรับใช้ประชาชนดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างสุจริตใจ นอกนี้นักการเมืองทุกภาคปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ท่วงวาจาใจ และ การกระทำจําแนกตามจํานวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก				๒ สมัย				๓ สมัย				๔ สมัยขึ้นไป			
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	
๑. สํารวมระวังกายวาจาให้เรียบร้อย เป็นปกติ และทํากิจทุกอย่างโดยถือ ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสําคัญ	๔.๑๘	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๑๖	๐.๙๑	เมื่อมีโอกา							๔.๕๙	๐.๔๙	เป็นประจำ	๒
๒. ไม่แสวงหาผลประโยชน์จาก ตำแหน่งหน้าที่	๓.๗๔	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๘๗	๐.๘๘	บ่อยครั้ง				๔.๓๙	๐.๕๘	บ่อยครั้ง	๔.๓๔	๐.๕๘	บ่อยครั้ง	
๓. การรับใช้ประชาชน ดำเนินตามแนว พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อย่างสุจริตใจ	๓.๘๙	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๓.๗๐	๐.๘๑	บ่อยครั้ง				๔.๒๒	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	๔.๖๓	๐.๔๕	เป็นประจำ	
รวม	๓.๙๙	๐.๗๓	บ่อยครั้ง	๓.๕๘	๐.๙๐	บ่อยครั้ง				๔.๓๑	๐.๖๖	บ่อยครั้ง	๔.๕๒	๐.๔๙	เป็นประจำ	

จากตารางที่ ๑๑ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไปปฏิบัติตนในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจและการกระทำอยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับนักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก ๒ สมัย และ ๓ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่านักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๒ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสในเรื่อง สำนวนระว่างกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดยยึดความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นสำคัญ นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไปปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำในเรื่องสำนวนระว่างกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติและทำกิจทุกอย่างโดยถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ และการรับใช้ประชาชนดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างสุจริตใจ นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

๒. ด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมือง โดยภาพรวม และจำแนกตามอายุระดับการศึกษา ภาค จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๑๒-๑๖

ตารางที่ ๑๒ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านมีความเที่ยงธรรม หรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD.	
๑. ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ	๓.๔๒	๐.๙๓	เมื่อมีโอกาส
๒. ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยปฏิบัติกับทุกคน อย่างเป็นธรรม	๓.๗๘	๐.๘๕	บ่อยครั้ง
๓. วินิจฉัยการกระทำของผู้อื่น ด้วยจิตเมตตา และเป็นกลาง	๓.๕๖	๐.๙๑	บ่อยครั้ง
๔. ไม่เอนเอียงหวั่นไหวต่อลาภสักการะ หรือถ้อยคำดีร้าย	๓.๘๙	๐.๗๗	บ่อยครั้ง
๕. รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลัก ในการพิจารณาคัดเลือก	๔.๑๗	๐.๗๑	บ่อยครั้ง
	๓.๗๖	๐.๘๙	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๒ แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ นอกนั้น นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีคามเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕-๓๕ ปี			๓๖-๔๕ ปี			๔๖-๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ ๒. ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปฏิบัติกับทุกคนอย่างเป็นธรรม ๓. วินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตา และเป็นกลาง ๔. ไม่เอนเอียงหาวันไหว้ดอกลากสักการะ หรือถ้อยคำดีร้าย ๕. รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก	๓.๖๐	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๓.๕๐	๐.๘๘	เมื่อมีโอกา	๓.๕๖	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๓.๐๕	๐.๙๘	เมื่อมีโอกา
	๓.๖๕	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๕๕	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๔.๑๖	๐.๗๖	บ่อยครั้ง	๓.๗๕	๐.๘๔	บ่อยครั้ง
	๓.๕๐	๐.๘๙	เมื่อมีโอกา	๓.๕๐	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๗๑	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๕๕	๐.๘๙	บ่อยครั้ง
	๔.๑๐	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๓.๖๘	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๔	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๘๑	บ่อยครั้ง
	๔.๐๐	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๔	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๔.๔๓	๐.๕๔	บ่อยครั้ง	๔.๔๐	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๗	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๖๑	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๓.๙๔	๐.๗๓	บ่อยครั้ง	๓.๗๔	๐.๘๘	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๓ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนในด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม พบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสนำเรื่องวินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตา และเป็นกลาง นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๓๖-๔๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสนำเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และวินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตา และเป็นกลาง สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๔๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสนำเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ นอกจากนี้นักการเมืองในทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการปฏิบัติหน้าที่
 จำแนกตามระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ	๓.๑๕	๐.๙๔	เมื่อมีโอกาส	๓.๕๒	๐.๘๖	บ่อยครั้ง	๒.๙๔	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส	๔.๑๑	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
๒. ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	๓.๖๘	๐.๘๖	บ่อยครั้ง	๓.๖๘	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๓	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๐๐	๐.๙๔	เมื่อมีโอกาส
๓. วิจัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตา	๓.๗๓	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๓.๐๖	๐.๘๘	เมื่อมีโอกาส	๓.๑๑	๐.๙๑	เมื่อมีโอกาส
๔. ไม่เอนเอียงหวั่นไหวต่อลาภสักการะ หรือถ้อยคำดีร้าย	๓.๖๓	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๑	๐.๘๒	บ่อยครั้ง	๓.๖๖	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๘๗	บ่อยครั้ง
๕. รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก	๓.๘๔	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๔.๐๐	๐.๕๘	บ่อยครั้ง	๔.๕๖	๐.๕๓	เป็นประจำ	๓.๗๘	๐.๘๓	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๖๑	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๗๔	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๖๙	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๕๓	๐.๘๘	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๔ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของระดับการศึกษาปฏิบัติตนในด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลาง ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม พบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสในเรื่อง ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงานโดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยปฏิบัติกับทุกคนอย่างเป็นธรรม และวินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตาและเป็นกลาง นอกนั้นนักการเมืองทุกระดับการศึกษา ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการปฏิบัติหน้าที่
จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ	๓.๕๖	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๒๐	๐.๙๓	ไม่มีโอกาส	๓.๗๕	๐.๘๑	บ่อยครั้ง
๒. ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปฏิบัติกับทุกคนอย่างเป็นธรรม	๓.๘๔	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๘๕	บ่อยครั้ง	๓.๗๒	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๘๔	บ่อยครั้ง
๓. วินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตา และเป็นกลาง	๓.๖๐	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๓.๕๓	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๔๕	๐.๘๗	ไม่มีโอกาส	๓.๙๕	๐.๗๙	บ่อยครั้ง
๔. ไม่เอนเอียงหวั่นไหวต่อลาภสักการะ หรือ ถ้อยคำดีร้าย	๓.๑๒	๐.๙๙	ไม่มีโอกาส	๓.๗๘	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๗๕	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๘๒	บ่อยครั้ง
๕. รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก	๔.๖๐	๐.๕๑	เป็นประจำ	๓.๙๒	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๔	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๗๑	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๓.๖๙	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๙๔	๐.๘๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๕ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละภาค ปฏิบัติตนในด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในภาคกลาง ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงานโดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก และปฏิบัติตนอยู่ในระดับ เมื่อมีโอกาส ในเรื่องไม่เอนเอียงหวั่นไหวต่อลาภสักการะหรือถ้อยคำดีร้าย สำหรับนักการเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และวินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตาและเป็นกลาง นอกนั้น นักการเมืองทุกภาคปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการปฏิบัติหน้าที่
 จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก			๒ สมัย			๓ สมัย			๔ สมัยขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ	๓.๓๓	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส	๓.๗๐	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๒๘	๐.๙๕	เมื่อมีโอกาส
๒. ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปฏิบัติกับทุกคนอย่างเป็นธรรม	๓.๕๒	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๗๗	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๓.๙๒	๐.๘๖	บ่อยครั้ง
๓. วิจัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิตเมตตา และเป็นกลาง	๓.๓๗	๐.๙๗	เมื่อมีโอกาส	๓.๓๙	๐.๙๕	เมื่อมีโอกาส	๔.๐๖	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๒	๐.๘๑	บ่อยครั้ง
๔. ไม่เอนเอียงหัวโนหวาดกลัวลาภสักการะ หรือ ถ้อยคำดีร้าย	๓.๖๗	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๕๘	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๔.๓๓	๐.๕๒	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๗๔	บ่อยครั้ง
๕. รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก	๓.๙๖	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๔๘	๐.๙๓	เมื่อมีโอกาส	๔.๖๗	๐.๕๖	เป็นประจำ	๔.๗		เป็นประจำ
รวม	๓.๕๗	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๕๘	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๔.๑๒	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๘	๐.๘๒	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๖ แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนในด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรกปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ในเรื่องส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปฏิบัติกับทุกคนอย่างเป็นธรรม ไม่เอินเอียงหัวน้าวต่อลาภสักการะหรือถ้อยคำดีร้าย และรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก สำหรับเรื่องอื่น ๆ นักการเมือง ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๒ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ในเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปฏิบัติกับทุกคนอย่างเป็นธรรม และไม่เอินเอียง หัวน้าวต่อลาภสักการะหรือถ้อยคำดีร้าย สำหรับเรื่องอื่น ๆ นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๓ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก สำหรับเรื่องอื่น ๆ นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำในเรื่องรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยถือความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคัดเลือก สำหรับเรื่องอื่น ๆ นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ยกเว้นเรื่องส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ ซึ่งนักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

๓. ด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พุดจริงทำจริง และมีความจริงใจ

ผลการวิเคราะห์ความมีสัจจะ รักษาคำพูด พุดจริงทำจริง และมีความจริงใจของนักการเมือง โดยภาพรวมและจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ภาค จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๑๗-๒๑

ตารางที่ ๑๗ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พุดจริงทำจริง และมีความจริงใจ

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD.	
๑. ตั้งมั่นในสัจจะทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น	๓.๖๗	๐.๘๙	บ่อยครั้ง
๒. ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ประชาชนด้วยความจริงใจ	๔.๐๓	๐.๗๒	บ่อยครั้ง
๓. ไม่เลิกละการตั้งใจทำเพื่อความถูกต้องไม่ว่ากรณีใด ๆ	๔.๐๗	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
๔. ในการปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจ พุดจริง ทำจริง อย่างมีเหตุผล	๔.๑๔	๐.๖๕	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๘	๐.๗๗	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๗ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พุดจริงทำจริง และมีความจริงใจอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่านักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีสติจริง และมีความจริงใจ จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕ - ๓๕ ปี			๓๖ - ๔๕ ปี			๔๖ - ๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ตงมั่นในสัจจะทางตัวเองและผู้อื่น ๒. ปฏิบัติตามค่านันสัจญาที่ไ้ไวแก่ประชาชน ด้วยความจริงใจ ๓. ไม่เลิกละการตั้งใจทำเพื่อความถูกต้อง ไม่ว่ากรณีใด ๆ ๔. ในการปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจ พุดจริง ทำจริง อย่างมีเหตุผล	๓.๗๐	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๓.๖๒	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๓	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๓.๗๑	๐.๘๔	บ่อยครั้ง
	๓.๘๐	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๒	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๔.๖๖	๐.๕๒	เป็นประจา	๔.๑๔	๐.๗๒	บ่อยครั้ง
	๓.๙๒	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๓๘	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	๓.๙๗	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๗๖	บ่อยครั้ง
	๔.๑๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๑๕	๐.๗๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๙	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๖๕	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๐	๐.๘๕	บ่อยครั้ง	๔.๐๑	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๔.๑๘	๐.๖๐	บ่อยครั้ง	๓.๙๘	๐.๗๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๘ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่ม อายุ ปฏิบัติ
ตนในด้าน มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริงและมีความจริงใจ อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม
เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๔๖-๕๕ ปี
ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำในเรื่อง ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ประชาชนด้วยความ
จริงใจ นอกนั้นนักการเมืองทุกกลุ่ม อายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๑๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีสติจริง รักคำพูด พูดจริงทำจริง และมีความจริงใจ จำแนกตามการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ตั้งมั่นในสัจจะทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น ๒. ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ไ้ไวแก่ประชาชนด้วยความจริงใจ ๓. ไม่เลิกละการตั้งใจทำเพื่อความถูกต้องไม่ว่ากรณีใด ๆ ๔. ในการปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจ พูดจริง ทำจริง อย่างมีเหตุผล	๓.๘๓	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๗๒	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๐	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๓.๑๓	๑.๐๖	เมื่อมีโอกาส
	๔.๒๔	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	๓.๙๓	๐.๗๙	บ่อยครั้ง	๔.๔๐	๐.๔๒	บ่อยครั้ง	๓.๕๖	๐.๙๕	บ่อยครั้ง
	๓.๙๕	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๔.๑๕	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๔๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๘๔	บ่อยครั้ง
	๔.๑๖	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๒๗	๐.๕๒	บ่อยครั้ง	๓.๙๘	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๖๑	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๐๔	๐.๖๙	บ่อยครั้ง	๔.๐๒	๐.๖๖	บ่อยครั้ง	๔.๑๖	๐.๕๕	บ่อยครั้ง	๓.๖๙	๐.๙๑	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๑๙ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของระดับการศึกษา ปฏิบัติตนในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง และมีความจริงใจ อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องตั้งมั่นในสัจจะทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น นอกนั้นนักการเมืองทุกกลุ่ม ระดับการศึกษา ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีสติจริง และมีความจริงใจ จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ตงมั่นในสัจจะทางตัวเองและผู้อื่น ๒. ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ไว้แก่ประชาชนด้วยความจริงใจ ๓. ไม่เลิกละการตั้งใจทำเพื่อความถูกต้องไม่ว่ากรณีใด ๆ ๔. ในการปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจ พุดจริง ทำจริง อย่างมีเหตุผล	๓.๗๖	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๓.๕๙	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๙	๐.๗๕	บ่อยครั้ง	๓.๗๐	๐.๙๑	บ่อยครั้ง
	๔.๐๗	๐.๗๐	บ่อยครั้ง	๔.๐๓	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๔.๑๖	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๐	๐.๔๑	บ่อยครั้ง
	๓.๗๘	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๘๒	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๙	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
	๔.๑๕	๐.๕๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๘	๐.๗๕	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๔๓	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๓๑	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๔	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๑	๐.๗๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๘	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๔.๐๔	๐.๖๒	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๐ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละภาค ปฏิบัติตนในด้าน มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง และมีความจริงใจ อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละภาคพบว่า นักการเมืองทุกภาคปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักเรียนมีสัจจะ รักศาคำพูด พูดจริงทำจริง และมีความจริงใจ จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก			2 สมัย			3 สมัย			4 สมัยขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ดึงมั่นในสัจจะทางตัวเองและผู้อื่น	๓.๘๑	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๓.๖๕	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๓.๘๙	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๐	๐.๕๑	บ่อยครั้ง
๒. ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ไว้แก่ประชาชนด้วยความจริงใจ	๔.๐๓	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๔	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๔.๔๗	๐.๓๒	บ่อยครั้ง	๔.๕๕	๐.๔๒	เป็นประจำ
๓. ไม่เลิกละการตั้งใจทำเพื่อความถูกต้องไม่ว่ากรณีใด ๆ	๓.๙๓	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๓.๘๘	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๖๘	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๓.๗๖	๐.๙๔	บ่อยครั้ง
๔. ในการปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจ พูดจริง ทำจริง อย่างมีเหตุผล	๔.๑๕	๐.๖๐	บ่อยครั้ง	๔.๐๗	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๔.๒๓	๐.๔๗	บ่อยครั้ง	๔.๒๓	๐.๖๔	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๘	๐.๗๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๖	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๔.๐๗	๐.๕๘	บ่อยครั้ง	๔.๒๑	๐.๕๙	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๑ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนในด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริงทำจริง และมีความจริงใจ อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไปปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำในเรื่องปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ประชาชนด้วยความจริงใจ นอกนั้น นักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

๔. ด้านมีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม

ผลการวิเคราะห์มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวมของนักการเมืองโดยภาพรวม และจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ภาค จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒๒-๒๖

ตารางที่ ๒๒ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD.	
๑. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ โดยมุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติ และประชาชนเป็นสำคัญ	๔.๐๘	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
๒. อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน	๔.๐๒	๐.๗๑	บ่อยครั้ง
๓. ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติอย่างจริงจัง ตรงต่อเวลา ยึดหลักการรักษากฎเกณฑ์ ปฏิบัติให้ลุล่วงไป สมควรแก่เวลา ไม่ปล่อยให้งานค้างค้ำงโดยใช้เหตุ	๔.๐๓	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๐๔	๐.๖๗	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๒ แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีความรับผิดชอบตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕ - ๓๕ ปี			๓๖ - ๔๕ ปี			๔๖ - ๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดยมุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติ และประชาชนเป็นสำคัญ	๔.๑๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๖	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๔.๕๒	๐.๔๖	เป็นประจำ	๓.๙๕	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
๒. อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน	๓.๘๐	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๖๘	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๔.๔๕	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๕	๐.๗๒	บ่อยครั้ง
๓. ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติอย่างจริงจัง ตรงต่อเวลา ยึดหลักการ รักษากฎเกณฑ์ ปฏิบัติให้ลุล่วงไป สมควรแก่เวลา ไม่ปล่อยให้งานค้างโดยไม่ใช้เหตุ	๓.๓๗	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๑.๐๘	บ่อยครั้ง	๔.๓๑	๐.๕๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๐	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๐	๐.๘๖	บ่อยครั้ง	๓.๗๔	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๔.๔๓	๐.๕๖	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๖๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๓ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของอายุ ปฏิบัติตนในด้าน มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับ บ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของกลุ่มอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องปฏิบัติ หน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดยมุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านรับผิดชอบตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
จำแนกตามระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดย มุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติ และประชาชนเป็น สำคัญ	๔.๒๖	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๖๘	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๓	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๓.๕๖	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
๒. อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพื่อประโยชน์สุข ของประชาชน	๔.๓๑	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๓	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๓.๔๔	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส
๓. ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติอย่างจริงจัง ตรง ต่อเวลา ยึดหลักการ รักษากฎเกณฑ์ ปฏิบัติ ให้ลุล่วงไป สมควรแก่เวลา ไม่ปล่อยโง้งงาน ค้างค่างโดยใช่เหตุ	๔.๔๒	๐.๕๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๙๒	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๓๓	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๘๔	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๗๕	บ่อยครั้ง	๓.๕๖	๐.๙๗	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๔ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษาปฏิบัติตนในด้านมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่านักการเมืองในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องอดทนต่องานที่ตรากตรำ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มระดับการศึกษา ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีความรับผิดชอบตนเอง และหน้าที่การงาน เพื่อส่วนรวม จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดยมุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติ และประชาชนเป็นสำคัญ	๓.๘๔	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๓.๗๕	๐.๘๕	บ่อยครั้ง	๔.๐๘	๐.๗๒	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๖๗	บ่อยครั้ง
๒. อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน	๓.๘๘	๐.๗๙	บ่อยครั้ง	๔.๐๐	๐.๗๙	บ่อยครั้ง	๓.๙๗	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๔.๕๕	๐.๕๘	เป็นประจำ
๓. ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติอย่างจริงจัง ตรงต่อเวลา มีหลักการ รักษากฎเกณฑ์ ปฏิบัติให้ลุล่วงไป สมควรแก่เวลา ไม่ปล่อยโง้งงานค้างโดยไม่ใช้เหตุ	๓.๙๖	๐.๗๗	บ่อยครั้ง	๓.๖๔	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๗	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๘๙	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๘๒	บ่อยครั้ง	๔.๑๔	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๒๘	๐.๖๙	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๕ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละภาค ปฏิบัติตนในด้านมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและหน้าที่การทำงานเพื่อส่วนรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม พบว่านักการเมืองในภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องความอดทนต่องานที่ตรากตรำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน นอกนั้นนักการเมืองทุกภาคปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านมีความรับผิดชอบตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
 จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก			๒ สมัย			๓ สมัย			๔ สมัยขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดย มุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติ และประชาชน เป็นสำคัญ	๓.๗๐	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๕๑	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๔.๐๖	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	๔.๕๓	๐.๕๔	เป็นประจำ
๒. อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพื่อประโยชน์สุข ของประชาชน	๓.๗๔	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๗๑	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๔.๖๗	๐.๔๕	เป็นประจำ	๔.๕๔	๐.๕๒	เป็นประจำ
๓. ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติอย่างจริงจัง ตรง ต่อเวลา ยึดหลักการ รักษากฎเกณฑ์ ปฏิบัติ ให้ลุล่วงไป สมควรแก่เวลา ไม่ปล่อยโง้งงาน ค้างค่างโดยใช่เหตุ	๓.๘๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๔	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๓๓	๐.๕๕	บ่อยครั้ง	๔.๑๙	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๖	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๖๕	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๔๒	๐.๖๒	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๖ แสดงให้เห็นโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนในด้านมีความรับผิดชอบต่อนอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่านักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องอดทนต่องานที่ตรากตรำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน กลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดยมุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ และอดทนต่องานที่ตรากตรำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน นอกจากนี้นักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

๕. ด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

ผลการวิเคราะห์ความเสียสละและประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมของนักการเมือง โดยภาพรวมและจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ภาค จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒๗-๓๑

ตารางที่ ๒๗ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองใน ด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{x}$	SD.	
๑. สงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ที่ได้รับความเดือดร้อน โดย ไม่หวังสิ่งตอบแทน	๔.๐๒	๐.๗๘	บ่อยครั้ง
๒. สละทรัพย์สินของ และความสุข ส่วนตน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาชุมชน และช่วยเหลือ ประชาชนทั่วไป	๓.๖๑	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
๓. เยี่ยมเยียนพบประชาชนในชุมชน หรือในพื้นที่เพื่อทราบปัญหา และนำมาแก้ไข	๔.๒๖	๐.๖๔	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๖	๐.๗๖	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๗ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕ - ๓๕ ปี			๓๖ - ๔๕ ปี			๔๖ - ๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. สงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับ ความเดือดร้อน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ๒. สละทรัพย์สินของ และความสุจริตตน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาชุมชน และช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ๓. เยี่ยมเยียนพบประชาชนในชุมชน หรือ ในพื้นที่ เพื่อทราบปัญหา และนำมาแก้ไข	๔.๐๐	๐.๗๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๙	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๔.๔๑	๐.๕๓	บ่อยครั้ง	๔.๒๓	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
	๓.๖๐	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๔๗	๑.๐๕	บ่อยครั้ง	๔.๐๖	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๓.๖๐	๑.๑๑	บ่อยครั้ง
	๓.๙๕	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๙๗	๐.๗๙	บ่อยครั้ง	๔.๕๐	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๖๕	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๘๕		บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๔.๓๒	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๖	๐.๗๑	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๘ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของอายุ ปฏิบัติในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อสังคม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองทุกกลุ่มของอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๒๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. สงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับ ความเดือดร้อน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	๔.๒๑	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๓.๙๓	๐.๘๕	บ่อยครั้ง	๔.๒๐	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๕๖	๑.๐๕	บ่อยครั้ง
๒. สละทรัพย์สินของ และความสุจริตตน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาชุมชน และช่วยเหลือประชาชนทั่วไป	๓.๔๗	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๕๔	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๓๓	๑.๐๙	บ่อยครั้ง
๓. เยี่ยมเยียนพบปะประชาชนในชุมชน หรือ ในพื้นที่ เพื่อทราบปัญหา และนำมาแก้ไข	๔.๔๒	๐.๔๘	บ่อยครั้ง	๔.๐๙	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๙๓	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๐๓	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๓.๘๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๐๔	๐.๘๖	บ่อยครั้ง	๓.๕๒	๑.๐๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒๙ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของระดับการศึกษา ปฏิบัติตนในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองทุกกลุ่มของแต่ละระดับการศึกษา ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. สงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับ ความเดือดร้อน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	๔.๒๐	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๕๔	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๕๑	บ่อยครั้ง
๒. สละทรัพย์สินสิ่งของ และความสุจริตส่วนตน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาชุมชน และช่วยเหลือประชาชนทั่วไป	๓.๗๒	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๓.๓๙	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๔๘	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๔.๐๐	๐.๔๗	บ่อยครั้ง
๓. เยี่ยมเยียนพบประชาชนในชุมชน หรือ ในพื้นที่ เพื่อทราบปัญหา และนำมาแก้ไข	๔.๔๘	๐.๔๒	บ่อยครั้ง	๓.๘๕	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๔.๔๒	๐.๕๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๖๓	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๑๓	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๘๗	๐.๘๕	บ่อยครั้ง	๔.๒๓	๐.๕๘	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๓๐ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละภาคปฏิบัติตนในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละภาค พบว่านักการเมืองทุกภาคปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

จากตารางที่ ๓๑ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติในด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องเยี่ยมเยียนพบประชาชนในชุมชน หรือในพื้นที่เพื่อทราบปัญหาและนำมาแก้ไข สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ นักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

๖. ด้านเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม

ผลการวิเคราะห์การเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวมของนักการเมือง โดยภาพรวม และจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ภาค จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓๒-๓๖

ตารางที่ ๓๒ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านให้ความเคารพ และปฏิบัติตามมติส่วนรวม

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD.	
๑. เน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี	๓.๙๕	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
๒. เคารพ และปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวมด้วยความยอมรับ และจริงใจ	๓.๗๕	๐.๙๓	บ่อยครั้ง
๓. ยึดถือความเห็นของข้างมาก ของส่วนรวมเป็นข้อยุติ	๔.๐๒	๐.๗๔	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๙๑	๐.๙๑	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๓๒ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านเคารพ และปฏิบัติตามมติส่วนรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕ - ๓๕ ปี			๓๖ - ๔๕ ปี			๔๖ - ๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี ๒. เคารพ และปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงใจ ๓. ยึดถือความเห็นของข้างมากของส่วนรวมเป็นข้อยุติ												
	๓.๗๗	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๖๕	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๔.๓๒	๐.๔๒	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๙๒	บ่อยครั้ง
	๓.๗๐	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๕๐	๑.๐๓	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๕๐	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๕	๐.๗๙	บ่อยครั้ง	๓.๗๑	๐.๗๖	บ่อยครั้ง	๔.๒๘	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๔.๓๐	๐.๔๑	บ่อยครั้ง
	๓.๗๔	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๖๒	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๗๑	บ่อยครั้ง	๓.๙๒	๐.๖๕	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๓๓ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนในด้านเคารพและปฏิบัติตามมัตติส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๕๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสในเรื่องเคารพและปฏิบัติตามกติกามัตติส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงใจ นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านคุณธรรม จริยธรรมระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติ ที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจ อันดี ๒. เคารพ และปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวม ด้วยความยอมรับและจริงใจ ๓. ยึดถือความเห็นของข้างมากของส่วนรวม เป็นข้อยุติ	๔.๒๑	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๓	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๕๓	๐.๖๗	เป็นประจำ	๓.๒๒	๑.๐๓	ไม่มีโอกาส
	๓.๕๗	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๓.๕๙	๑.๐๕	บ่อยครั้ง	๓.๘๖	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๓.๓๓	๑.๐๕	ไม่มีโอกาส
	๔.๔๒	๐.๓๗	บ่อยครั้ง	๓.๙๕	๐.๗๙	บ่อยครั้ง	๔.๒๖	๐.๕๓	บ่อยครั้ง	๓.๖๗	๐.๘๕	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๐๗	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๗๙	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๔.๒๒	๐.๗๗	บ่อยครั้ง	๓.๔๑	๐.๙๒	ไม่มีโอกาส

จากตารางที่ ๓๔ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติในด้านเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม อยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องเน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี นักการเมืองที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี และเคารพและปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงใจ นอกนั้นนักการเมืองทุกกลุ่มของระดับการศึกษาปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการประพฤติส่วนรวม จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	X	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี	๓.๙1๒	๐.๘๙๙	บ่อยค้ร้ง	๓.๖๐๐	๐.๘1๒	บ่อยค้ร้ง	๔.1๒๔	๐.๖๓๓	บ่อยค้ร้ง	๔.1๒๔	๐.๗1๒	บ่อยค้ร้ง
๒. เคารพ และปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงใจ	๔.1๒๐	๐.๕1๑	บ่อยค้ร้ง	๓.๖๐๐	๐.๙๕๕	บ่อยค้ร้ง	๓.๗1๐	๐.๙๘๘	บ่อยค้ร้ง	๓.๕1๐	๐.๘๘๘	เมือมีโอกาศ
๓. ยึดถือความเห็นของข้างมากของส่วนรวมเป็นขอยุติ	๓.๙1๖	๐.๗1๖	บ่อยค้ร้ง	๓.๗1๕	๐.๙1๑	บ่อยค้ร้ง	๔.1๒๗	๐.๔1๑	บ่อยค้ร้ง	๔.1๑๐	๐.๕๕๔	บ่อยค้ร้ง
รวม	๔.๐1๓	๐.๗1๓	บ่อยค้ร้ง	๓.๖1๕	๐.๙1๒	บ่อยค้ร้ง	๔.๐1๗	๐.๗1๓	บ่อยค้ร้ง	๓.๘๘๘	๐.๗1๑	บ่อยค้ร้ง

จากตารางที่ ๓๕ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละภาคปฏิบัติตนในด้านเคารพและปฏิบัติตามมตีส่วนรวม อยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม พบว่านักการเมืองในภาคใต้ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสในเรื่องเคารพและปฏิบัติตามกติกามตีส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงใจ นอกนั้นนักการเมืองทุกภาคปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก			๒ สมัย			๓ สมัย			๔ สมัยขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี	๓.๗๔	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๓.๕๑	๑.๐๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๑	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๔.๔๔	๐.๓๒	บ่อยครั้ง
๒. เคารพ และปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงใจ	๓.๖๗	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๓๕	๑.๐๘	เมื่อมีโอกาส	๓.๗๒	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๘๘	๐.๘๙	บ่อยครั้ง
๓. ยึดถือความเห็นของข้างมากของส่วนรวมเป็นข้อยุติ	๓.๗๔	๐.๙๕	บ่อยครั้ง	๓.๖๑	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๔.๕๐	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๖๘	๐.๕๑	เป็นประจำ
รวม	๓.๗๒	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๒๒	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส	๔.๑๑	๐.๗๗	บ่อยครั้ง	๔.๓๓	๐.๗๖	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๓๖ แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๒ สมัย ปฏิบัติตนในด้านเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม อยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสด้านการเมืองในท้องถิ่นกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมัยแรก ๓ สมัย และ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๒ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสด้านการเคารพและปฏิบัติตามกติกามติส่วนรวมด้วยความยอมรับและจริงจัง นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องยึดถือความเห็นของเสียงข้างมากของส่วนรวมเป็นข้อยุติ นอกนั้นนักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

๗. ด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุมตามระเบียบที่กำหนด

ผลการวิเคราะห์การเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุมตามระเบียบที่กำหนดของนักการเมือง โดยภาพรวมและจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ภาค จำนวน สมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓๗-๔๑

ตารางที่ ๓๗ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุม

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD.	
๑. ไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการลบลู่ หรือไม่เคารพ สถานที่ประชุม	๔.๒๒	๐.๔๘	น้อยครั้ง
๒. รักษาความลับของที่ประชุม ตามที่ระเบียบกำหนดอย่างเคร่งครัด	๔.๐๓	๐.๕๓	น้อยครั้ง
๓. ให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วม ประชุมทุกคน	๔.๒๖	๐.๕๑	น้อยครั้ง
๔. แสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสม เมื่อมีการประชุม ทุกครั้ง	๔.๒๑	๐.๔๘	น้อยครั้ง
รวม	๔.๑๘	๐.๕๓	น้อยครั้ง

จากตารางที่ ๓๗ แสดงให้เห็นโดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุมตามระเบียบที่กำหนด อยู่ในระดับน้อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่านักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับน้อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุม จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕ - ๓๕ ปี			๓๖ - ๔๕ ปี			๔๖ - ๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการ สับหลู หรือไม่เคารพสถานที่ประชุม	๓.๙๕	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๓.๘๑	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๔.๕๖	๐.๕๑	เป็นประจำ	๔.๒๐	๐.๕๘	บ่อยครั้ง
๒. รักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบ	๓.๘๐	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๘๑	๐.๗๔	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๔๓	บ่อยครั้ง	๓.๘๕	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
๓. กำหนดอย่างเคร่งครัด	๓.๙๒	๐.๙๖	บ่อยครั้ง	๓.๖๘	๐.๙๗	บ่อยครั้ง	๔.๑๔	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง
๔. ให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน	๔.๒๓	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๓.๙๒	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๔.๖๒	๐.๓๒	เป็นประจำ	๓.๙๒	๐.๗๒	บ่อยครั้ง
๕. แสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสม	๓.๙๙	๐.๗๕	บ่อยครั้ง	๓.๘๑	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๔.๔๒	๐.๔๖	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง
เมื่อมีการประชุม ทุกครั้ง												
รวม	๓.๙๙	๐.๗๕	บ่อยครั้ง	๓.๘๑	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๔.๔๒	๐.๔๖	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๓๘ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนในด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุมอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๔๖-๕๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการลบลู่หรือไม่เคารพสถานที่ประชุม และแสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสมเมื่อมีการประชุมทุกครั้ง นอกจากนั้นนักการเมืองทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๓๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในการเคารพที่ประชุม และรักษา
 ความลับของที่ประชุม จำแนกตามระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี				ปริญญาตรี				ปริญญาโท				ปริญญาเอก			
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ	การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ	การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ	การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ	การปฏิบัติ
๑. ไม่ปฏิบัติตามวาระการใด ๆ ที่จะเป็นการ ลบหลู่ หรือไม่เคารพสถานที่ประชุม ๒. รักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบ กำหนดอย่างเคร่งครัด ๓. ให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ๔. แสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสม เมื่อมีการประชุม ทุกครั้ง	๔.๒๖	๐.๔๖	บ่อยครั้ง		๔.๑๗	๐.๕๓	บ่อยครั้ง		๔.๐๖	๐.๖๓	บ่อยครั้ง		๓.๕๖	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	
	๔.๓๑	๐.๕๑	บ่อยครั้ง		๓.๘๖	๐.๗๙	บ่อยครั้ง		๔.๑๓	๐.๕๒	บ่อยครั้ง		๓.๕๖	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	
	๔.๕๓	๐.๓๒	เป็นประจำ		๔.๒๘	๐.๕๑	บ่อยครั้ง		๓.๙๘	๐.๙๘	บ่อยครั้ง		๓.๘๔	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	
	๔.๐๒	๐.๖๘	บ่อยครั้ง		๓.๙๔	๐.๖๘	บ่อยครั้ง		๔.๔๕	๐.๓๒	บ่อยครั้ง		๔.๐๓	๐.๖๗	บ่อยครั้ง	
รวม	๔.๒๘	๐.๗๕	บ่อยครั้ง		๓.๙๙	๐.๗๗	บ่อยครั้ง		๔.๑๕	๐.๗๒	บ่อยครั้ง		๓.๗๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	

จากตารางที่ ๓๙ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละกลุ่มของระดับการศึกษา ปฏิบัติตนในด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุมอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๔๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุม จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับการปฏิบัติ
๑. ไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการสับสนหลอ หรือไม่เคารพสถานที่ประชุม	๔.๐๘	๐.๔๔	บ่อยครั้ง	๓.๕๗	๑.๐๔	บ่อยครั้ง	๔.๑๘	๐.๔๗	บ่อยครั้ง	๔.๖๐	๐.๓๒	เป็นประจำ
๒. รักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบกำหนดอย่างเคร่งครัด	๔.๐๐	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๗๕	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๔๘	บ่อยครั้ง
๓. ให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน	๔.๒๓	๐.๕๒	บ่อยครั้ง	๓.๘๙	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๔	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๘๕	๐.๘๗	บ่อยครั้ง
๔. แสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสมเมื่อมีการประชุม ทุกครั้ง	๓.๙๒	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๔.๒๗	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๒	๐.๖๒	บ่อยครั้ง
รวม	๔.๐๕	๐.๗๓	บ่อยครั้ง	๓.๘๒	๐.๘๔	บ่อยครั้ง	๔.๑๑	๐.๗๑	บ่อยครั้ง	๔.๑๕	๐.๗๔	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔๐ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในแต่ละภาค ปฏิบัติตน
ในด้านการเคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุมอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกกลุ่ม เมื่อ
พิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็น
ประจำ ในเรื่องไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการลบลู่ หรือไม่เคารพสถานที่ประชุม
นอกนั้นนักการเมืองทุกภาคปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๔๑ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุม จำแนกตามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก			๒ สมัย			๓ สมัย			๔ สมัยขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. ไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการ สบลู่ หรือไม่เคารพสถานที่ประชุม	๔.๐๐	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๓.๗๔	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๔.๕๖	๐.๓๕	เป็นประจำ	๔.๕๘	๐.๓๒	เป็นประจำ
๒. รักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบ กำหนดอย่างเคร่งครัด	๓.๙๓	๐.๘๗	บ่อยครั้ง	๓.๔๑	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส บ่อยครั้ง	๔.๑๗	๐.๖๒	บ่อยครั้ง	๔.๖๒	๐.๓๔	เป็นประจำ
๓. ให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน	๔.๑๒	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๐๔	๐.๖๕	บ่อยครั้ง	๔.๒๖	๐.๔๖	บ่อยครั้ง	๔.๖๕	๐.๒๖	เป็นประจำ
๔. แสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสม เมื่อมีการประชุม ทุกครั้ง	๔.๓๔	๐.๕๔	บ่อยครั้ง	๓.๙๗	๐.๘๓	บ่อยครั้ง	๓.๙๘	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๕๘	๐.๔๒	เป็นประจำ
รวม	๔.๐๙	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๙	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๒๔	๐.๖๔	บ่อยครั้ง	๔.๖๑	๐.๔๑	เป็นประจำ

จากตารางที่ ๔๑ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนในด้านเคารพที่ประชุม และรักษาความลับของที่ประชุม อยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก ๒ สมัย และ ๓ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๒ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องการรักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบกำหนดอย่างเคร่งครัด นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๓ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะเป็นการลบลู่หรือไม่เคารพสถานที่ประชุมนักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำทุกเรื่อง นอกนั้นนักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๘. ด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

ผลการวิเคราะห์ การหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญของนักการเมือง โดยภาพรวมและจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ภาค และจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔๒-๔๖

ตารางที่ ๔๒ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองไทย ในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

รายการ	คะแนน		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	SD.	
๑. เข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร	๓.๕๓	๐.๙๘	บ่อยครั้ง
๒. ไม่ดำรงตน และไม่ประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างในทางเสื่อม	๓.๗๙	๐.๘๔	บ่อยครั้ง
๓. มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ	๓.๒๒	๑.๐๕	เมื่อมีโอกาส
๔. ฟัง และชมรายการธรรมทางวิทยุ และโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๔	๐.๙๘	เมื่อมีโอกาส
๕. เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระตักบาตร ในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติ ในวันพระ	๔.๐๑	๐.๗๖	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๕๙	๐.๙๙	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔๒ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองปฏิบัติตนในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ และฟังและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้นักการเมืองปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๔๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองหลักเลียงอบายมุข และหมิ่นประพัตติตนในทาง
เจริญ จำแนกตามอายุ

รายการ	๒๕ - ๓๕ ปี			๓๖ - ๔๕ ปี			๔๖ - ๕๕ ปี			๕๖ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และ ผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร ๒. ไม่ดำรงตน และไม่ประพฤติปฏิบัติที่เป็น แบบอย่างในทางเสื่อม ๓. มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ๔. ฟัง และชมรายการธรรมทางวิทยุ และ โทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ ๕. เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ	๔.๗๐	๐.๓๘	เป็นประจำ	๓.๒๖	๐.๙๗	เมื่อมีโอกา	๓.๑๖	๑.๑๑	เมื่อมีโอกา	๓.๐๐	๑.๐๑	เมื่อมีโอกา
	๓.๕๐	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๓.๕๒	๑.๐๔	บ่อยครั้ง	๔.๒๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๓.๙๐	๐.๙๔	เมื่อมีโอกา
	๓.๔๕	๐.๙๒	เมื่อมีโอกา	๓.๐๗	๑.๐๘	เมื่อมีโอกา	๓.๒๔	๐.๙๒	เมื่อมีโอกา	๓.๐๑๕	๐.๙๙	เมื่อมีโอกา
	๓.๒๕	๑.๐๔	เมื่อมีโอกา	๓.๒๘	๐.๙๙	เมื่อมีโอกา	๓.๕๓	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๗๐	๐.๘๙	บ่อยครั้ง
	๓.๖๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๓		บ่อยครั้ง	๔.๓๑	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๓๕	๐.๖๕	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๗๑	๐.๙๔	บ่อยครั้ง	๓.๓๗	๐.๙๙	เมื่อมีโอกา	๓.๖๙	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๖๒	๐.๘๙	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔๓ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๓๖-๔๕ ปี ปฏิบัติตนในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส สำหรับนักการเมืองในกลุ่มอายุ ๒๕-๓๕ ปี ๔๖-๕๕ ปี และ ๕๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อและฟ้างและชมรายการธรรมทางวิทยุ และโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๓๖-๔๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันควร มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ และฟ้างและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุ ๔๖-๕๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร และมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ นักการเมืองในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๕๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับ เมื่อมีโอกาสในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและผู้ทรงคุณความรู้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร ไม่ดำรงตนและไม่ประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างในทางเสื่อม และมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๔๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ
 จำแนกตามระดับการศึกษา

รายการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และ ผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร ๒. ไม่ด่ารตน และไม่ประพฤติปฏิบัติที่เป็น แบบอย่างในทางเสื่อม ๓. มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ๔. ฟัง และชมรายการธรรมทางวิทยุ และ โทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ ๕. เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ฝ่าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ	๓.๐๕	๑๕๐๔	เมื่อมีโอกา	๓.๑๓	๑.๐๘	เมื่อมีโอกา	๓.๖๖	๐.๕๖	บ่อยครั้ง	๓.๒๕	๐.๕๘	เมื่อมีโอกา
	๔.๓๑	๐.๔๖	บ่อยครั้ง	๓.๘๖	๐.๕๖	บ่อยครั้ง	๔.๑๓	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๓.๕๖	๐.๘๗	บ่อยครั้ง
	๓.๐๕	๑.๑๑	เมื่อมีโอกา	๓.๓๓	๐.๙๘	เมื่อมีโอกา	๓.๐๐	๐.๙๙	เมื่อมีโอกา	๓.๐๐	๑.๑๒	เมื่อมีโอกา
	๓.๕๗	๐.๙๒	บ่อยครั้ง	๓.๓๖	๐.๘๙	เมื่อมีโอกา	๓.๔๐	๐.๙๔	เมื่อมีโอกา	๓.๒๒	๑.๐๔	เมื่อมีโอกา
	๔.๕๐	๐.๔๑	เป็นประจำ	๔.๐๑	๐.๘๑	บ่อยครั้ง	๔.๔๐	๐.๕๑	บ่อยครั้ง	๓.๓๓	๐.๙๖	เมื่อมีโอกา
รวม	๓.๗๒	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๕๓	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๗๑	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๓.๒๗	๑.๐๒	เมื่อมีโอกา

จากตารางที่ ๔๔ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร และมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ และปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญหรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ และฟังและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ และฟังและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟังและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ นอกจากนั้น นักการเมืองทุกกลุ่มระดับการศึกษา ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๔๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการหลีกเลี่ยงภาษี และหมิ่นประมาทในทางเจริญ
จำแนกตามภาค

รายการ	กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และ ผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร ๒. ไม่ดำรงตน และไม่ประพฤติปฏิบัติที่เป็น แบบอย่างในทางเสื่อม ๓. มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ๔. ฟัง และชมรายการธรรมทางวิทยุ และ โทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ ๕. เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ	๓.๐๔	๐.๙๘	เมื่อมีโอกาส	๒.๙๒	๑.๑๕	เมื่อมีโอกาส	๓.๓๗	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส	๓.๐๕	๑.๑๑	เมื่อมีโอกาส
	๔.๐๐	๐.๗๗	บ่อยครั้ง	๓.๗๕	๐.๙๓	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๖๘	บ่อยครั้ง	๔.๐๕	๐.๖๗	บ่อยครั้ง
	๓.๒๔	๑.๐๑	เมื่อมีโอกาส	๓.๓๙	๐.๙๑	เมื่อมีโอกาส	๓.๐๒	๑.๑๒	เมื่อมีโอกาส	๓.๕๐	๐.๙๕	เมื่อมีโอกาส
	๓.๔๘	๐.๘๘	เมื่อมีโอกาส	๓.๒๑	๑.๐๒	เมื่อมีโอกาส	๓.๗๒	๐.๘๒	บ่อยครั้ง	๓.๔๐	๐.๙๙	เมื่อมีโอกาส
	๓.๗๖	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๗๘	๐.๘๖	บ่อยครั้ง	๔.๕๔	๐.๕๑	เป็นประจำ	๔.๐๐	๐.๖๗	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๕๐	๐.๙๔	เมื่อมีโอกาส	๓.๔๑	๑.๐๓	เมื่อมีโอกาส	๓.๗๔	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๖๐	๐.๙๘	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔๕ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มภาคกลางและภาคเหนือปฏิบัติตนในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุข และหมั่นประพฤติตนในทางเจริญอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส สำหรับนักการเมืองในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและผู้ทรงคุณความรู้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ และพึงและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควรและมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ นอกจากนี้ ยังปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ ในเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ นอกจากนั้นนักการเมืองทุกภาคปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตารางที่ ๔๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของนักการเมืองในด้านการหลีกเลี่ยงภาษี และหมิ่นประมาทในทางเจริญ
จำแนกตามจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายการ	สมัยแรก			๒ สมัย			๓ สมัย			๔ สมัยขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ การปฏิบัติ
๑. เข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และ ผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร ๒. ไม่ด่ารงตน และไม่ประพฤติปฏิบัติที่เป็น แบบอย่างในทางเสื่อม ๓. มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ๔. ฟัง และชมรายการธรรมทางวิทยุ และ โทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ ๕. เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรในวันสำคัญ หรือไปทำบุญตามปกติในวันพระ	๒.๔๔	๑.๑๕	เมื่อมีโอกาส	๓.๙๔	๐.๙๖	บ่อยครั้ง	๓.๔๔	๐.๙๑	เมื่อมีโอกาส	๓.๑๘	๑.๑๑	เมื่อมีโอกาส
	๓.๙๓	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๕๑	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๔.๑๗	๐.๖๓	บ่อยครั้ง	๔.๖๒	๐.๕๒	เป็นประจำ
	๓.๒๕	๑.๐๑	เมื่อมีโอกาส	๓.๓๕	๑.๑๑	เมื่อมีโอกาส	๓.๖๑	๐.๙๙	บ่อยครั้ง	๓.๑๖	๑.๑๒	เมื่อมีโอกาส
	๓.๓๗	๐.๘๙	เมื่อมีโอกาส	๓.๓๕	๐.๙๔	เมื่อมีโอกาส	๓.๖๑	๐.๘๙	บ่อยครั้ง	๓.๕๗	๐.๘๙	บ่อยครั้ง
	๓.๘๐	๐.๙๑	บ่อยครั้ง	๓.๕๕	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๔.๓๙	๐.๖๑	บ่อยครั้ง	๔.๔๘	๐.๕๑	บ่อยครั้ง
รวม	๓.๓๖	๑.๐๑	เมื่อมีโอกาส	๓.๕๖	๐.๙๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๔	๐.๘๘	บ่อยครั้ง	๓.๘๐	๐.๙๑	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๔๖ แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก ปฏิบัติตนในด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั้นประพฤตินในทางเจริญ อยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส สำหรับนักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๒ สมัยที่ ๓ และตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มพบว่า นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟังและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒ สมัยปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่อง มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟังและชมรายการธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ สมัย ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร นักการเมืองในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส ในเรื่องเข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และผู้ทรงคุณความรู้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันสมควร และมีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ นอกนี้นักการเมืองทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักการเมือง

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความคิดเห็นว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อนักการเมืองไทย ดังนี้

๑.๑ ทำให้เป็นคนเสียสละต่อส่วนรวม มีความจริงใจทำงานเพื่อสังคม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ และรักประชาชน

๑.๒ ทำให้เป็นคนดี มีศีลธรรม และมีคุณธรรม

๑.๓ รู้จักสละทรัพย์เพื่อช่วยเหลือบุคคลหรือสังคมในบางโอกาส ทำให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว และทำแต่ความดี

๑.๔ รู้จักละอายใจ และมีความอดทน อดกลั้น ในสิ่งที่จะก่อให้เกิดกิเลส และไม่กล้าทำความชั่ว

๑.๕ ให้เป็นคนซื่อสัตย์ เข้มแข็ง อ่อนโยน พุดจาไพเราะ และมีสัจจะ เชื่อถือได้

๑.๖ รู้จักประมาณตนเอง และมีความพอดี

๑.๗ ทำให้จิตใจสะอาด ผ่องใส และดีงาม

๑.๘ รู้จักรักษาผลประโยชน์ของชาติและสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น

๑.๙ ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่ชนรุ่นหลังให้ดี

๑.๑๐ เป็นคนตรงต่อเวลา เสมอต้น เสมอปลาย

๑.๑๑ วางตัวให้เหมาะสมกับสถานที่ เวลา และโอกาส

๑.๑๒ ให้เป็นคนทำมากกว่าพูด

๒. ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับปฏิบัติ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองไทย ตามความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีดังนี้

๒.๑ ควรฝึกสมาธิ ภาวนา ทุกวันพระ หรือเมื่อมีโอกาส

๒.๒ ปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนทั่วไป

๒.๓ ทำบุญตักบาตร และรักษาศีลเป็นประจำ

๒.๔ สวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน

๒.๕ ดูแลเอาใจใส่ครอบครัวให้อบอุ่นอย่างสม่ำเสมอ

๒.๖ มีธรรมในใจ

๒.๗ ควรมีการปฏิบัติธรรมอย่างน้อยเดือนละครั้ง

๒.๘ สร้างศาสนวัตถุ เพื่อความอบอุ่นทางใจ

๒.๙ ให้ทาน ต่อคนยากจน หรือผู้ตกทุกข์ได้ยาก

๒.๑๐ มีจิตใจเป็นธรรม และทำใจให้สงบ สดใส ไม่โกรธกินชาติบ้านเมือง

๒.๑๑ ให้มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น ๆ

๒.๑๒ ให้เป็นคนมักน้อย สันโดษ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมือง : กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของนักการเมืองไทยในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจในหลักธรรมและระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง พร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพ โดยใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random Sampling) จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยแบ่งเป็นภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จำนวนภาคละ ๓๐ คน รวมทั้งหมด ๑๒๐ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บกลับคืนมาได้จำนวน ๑๑๐ ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

๑. จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถสรุปว่า นักการเมืองที่ดีและมีคุณภาพ ควรปฏิบัติตน หรือมีพฤติกรรมการวางตน ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ดังนี้

- ๑.๑ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจา ใจและการกระทำ
- ๑.๒ มีความเที่ยงธรรม หรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
- ๑.๓ มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริงและมีความจริงใจ
- ๑.๔ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
- ๑.๕ เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อส่วนรวม
- ๑.๖ เคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม
- ๑.๗ เคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุม ตามที่ระเบียบกำหนด
- ๑.๘ หลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

๒. การศึกษาความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองสรุปได้ดังนี้

๒.๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีอายุตั้งแต่ ๔๖ ปีขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุตั้งแต่ ๒๕-๔๕ ปี มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๒.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้

แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๒.๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของภาคกลาง และภาคเหนือ มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๒.๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยแรก มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยที่ ๒ และเป็นตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยที่ ๓ มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย

๓. การศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองสรุปได้ดังนี้

๓.๑ ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจ และการกระทำ ในภาพรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่

๓.๑.๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มอายุ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๑.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรีปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๑.๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๑.๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยแรก สมัยที่ ๒ และสมัยที่ ๓ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๒ ด้านมีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ในภาพรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มระดับการศึกษา ทุกภาค และทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๓ ด้านมีสัจจะ รักษาคำพูด พุดจริงทำจริง และมีความจริงใจ ในภาพรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มระดับการศึกษา ทุกภาคและทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๔ ด้านมีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม ในภาพรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มระดับการศึกษา ทุกภาค และทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๕ ด้านเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ในภาพรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มระดับการศึกษา ทุกภาค และทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๖ ด้านเคารพและปฏิบัติตามมติส่วนรวม ในภาพรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่

๓.๖.๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มอายุ และทุกภาค ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๖.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

๓.๖.๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยแรก สมัยที่ ๓ และตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยที่ ๒ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

๓.๗ ด้านการเคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุมตามระเบียบที่กำหนด ในภาพรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่

๓.๗.๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มระดับการศึกษา และทุกภาค ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง

๓.๗.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกลุ่มของจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเป็นประจำ

๓.๘ ด้านการหลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ ในภาพรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยที่

๓.๘.๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี และ ๔๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุ ๓๖-๔๕ ปี ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

๓.๘.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และปริญญาโท ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

๓.๘.๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคกลาง และภาคเหนือ ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

๓.๘.๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตั้งแต่ ๒ สมัยขึ้นไป ปฏิบัติตนอยู่ในระดับบ่อยครั้ง สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยแรก ปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาส

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจ พอที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง จากผลการวิจัยพบว่า นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับดีเพียงกลุ่มเดียว ซึ่งผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก น่าจะมองได้ว่าเป็นนักการเมืองรุ่นใหม่ ดังนั้นในอนาคตนักการเมืองไทยจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมดี ซึ่งจะเป็นผลดีต่อประเทศชาติ และประชาชนโดยรวม แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนักการเมืองส่วนใหญ่ ยังมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากปัจจุบันจะเห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชาตินิยม ไม่มีความรับผิดชอบ ขาดการประชุม ทำให้ที่ประชุมสภาต้องล่มหลายครั้ง นอกจากนี้ ยังมีการโจมตีซึ่งกันและกันโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม หรือความถูกต้อง ขอเพียงแต่ให้ได้พูดให้ฝ่ายตรงข้ามเสียหาย เพื่อฝ่ายตนเองจะได้เข้าเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ พฤติกรรมดังกล่าวของนักการเมืองไทยจะไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติและประชาชน เพราะจะเป็นต้นแบบที่ไม่ดี ซึ่งอาจทำให้อนุชนรุ่นหลังเลียนแบบได้ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงเกียรติของรัฐสภา ซึ่งทำหน้าที่ออกกฎหมายและควบคุมการบริหารประเทศชาติบ้านเมือง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะช่วยหลอมพฤติกรรมให้นักการเมืองไทยเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดี ก็คือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาถึงอายุของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุตั้งแต่ ๔๖ ปีขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุ ๒๕-๔๕ ปี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอยู่ในระดับน้อย จากผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ได้คนดี มีศีลธรรม และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรม นอก จากนี้จะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรี จะมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่บุคคลที่มีความรู้มากขึ้น ความเชื่อต่าง ๆ จะลดน้อยถอยลง ทั้งนี้เพราะเรื่องราวต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาในบางเรื่องไม่สามารถพิสูจน์ได้ในวิธีการทางวิทยาศาสตร์

๒. ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม นักการเมืองปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับบ่อยครั้งในทุกเรื่อง จะมีการปฏิบัติตนแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียด แต่อย่างไรก็ตาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนอยู่ในระดับเมื่อมีโอกาสเป็นอย่างน้อยที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะการเป็นนักการเมือง จะต้องปฏิบัติตนในทางที่ดี เพื่อให้ประชาชนนับถือ และไว้วางใจ ซึ่งเป็นการหาเสียงสำหรับให้ประชาชนเลือกตนเองเข้าไปเป็นผู้แทนราษฎรในทุกยุคและทุกโอกาส จึงต้องปฏิบัติตนในทางที่ดีในทุกโอกาส ซึ่งอาจจะเป็นการปฏิบัติตนแต่เพียงผิวนอกไม่ได้มากจากพฤติกรรมที่แท้จริง การปฏิบัติเช่นนี้นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับประชาชนและประเทศชาติ เพราะจะเป็นนักการเมืองที่เห็นประโยชน์ส่วนตนเองและพวกพ้องเป็นสำคัญ และผลที่ตามมาก็คือแสวงหา ผลประโยชน์เข้าตนเองโดยไม่คำนึงถึงสังคมและประเทศชาติ ดังนั้น การพิจารณาว่านักการเมืองคนใดเป็นคนดีนั้น จะต้องพิจารณาถึงแก่นแท้ของพฤติกรรมด้วย เพื่อจะได้เป็นตัวแทนหรือผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริง และช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

๑. แนวทางในการพัฒนานักการเมือง

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑.๑ ควรมีการฝึกอบรม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองให้กับผู้ที่ต้องการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากบุคคลใดไม่ผ่านการอบรมก็ไม่สามารถสมัครเข้ารับเลือกตั้งได้ ทั้งนี้ คุณสมบัติข้อนี้ให้ใช้กับบุคคลที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ทางการเมืองทุกประเภท

๑.๒ ควรจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาทางด้านการเมืองให้นักการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้งแล้วเข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ก่อนเข้ารับหน้าที่หรือตำแหน่ง โดยเนื้อหาของหลักสูตรให้เน้นหนักในทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมของนักการเมือง และการฝึกสมาธิ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักทั้งนี้ เพื่อให้นักการเมืองมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมแล้วนำไปใช้

๑.๓ ก่อนการประชุมสภา ควรให้สมาชิกรัฐสภานั่งสมาธิเพื่อฝึกให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจสงบ และอารมณ์เยือกเย็น ซึ่งจะส่งผลให้การประชุมสภาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งตนเองและส่วนรวม

๒. ทางด้านการวิจัย

ควรมีการทำวิจัยในลักษณะเช่นเดียวกันนี้กับนักการเมืองทุกกลุ่ม และทุกระดับ ทั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจ และระดับการปฏิบัติตนของนักการเมืองตามหลักธรรมในทุกกลุ่มของนักการเมือง เพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. พิมพ์ในโอกาส สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี, พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี . ฉบับมหาจุฬาเดปิฎก, ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา ๒๕๓๒ - ๒๕๔๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๕ - ๒๕๔๓.

_____ . ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา ๒๕๓๕ - ๒๕๔๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๒ - ๒๕๔๒.

_____ ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส ๒๕๓๕ - ๒๕๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๕ - ๒๕๔๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรฎกเดปิฎก ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับสยามรฎกเดปิฎกอรรถกถา ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กระมล ทองธรรมชาติ. การเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. แบบเรียนศาสนาสาธิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ลัทธิการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๘.

ชุมพล สังขปรีชา. **ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

ณรงค์ สีนสวัสดิ์. **สังคมกับการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา, ๒๕๓๗.

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. **ทฤษฎีการเมืองและสังคม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแดด, ๒๕๒๔.

ทวิช เปล่งวิทยา. **จิตวิทยาผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ม.ป.ป.

เทพ สุนทรศาลทูล, **พระเล่านการเมือง** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร.บริษัท ประยुरวงศ์ จำกัด, ๒๕๓๑.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. **ระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๐.

บรรพต วีระสัย. **ความคิดเชิงทฤษฎีการเมืองในพุทธศาสนาในทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓

—————. **ระบบปรัชญาการเมืองในนวธรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พฤทธิสถาน ชุมพล. **ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

—————. **ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙ หน้า ๒๓.

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. **ความคิดทางการเมืองสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๒๓.

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. **ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย**. รายงานการวิจัย ลำดับที่ ๑ กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **กรณีสันติอโศก** พิมพ์ครั้งที่. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.

—————. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

- _____ . ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- _____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘. หน้า ๑๔๘-๑๔๙
- _____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____ . พุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____ .การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.
- _____ .ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- _____ .(ป.อ. ปยุตโต). อมฤตพจนานุกรม (พุทธภาษิต). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). มองสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๖.
- ภัทรพร สิริกาญจน. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.
- เมธา สุตบรรทัด. ประชูปไทย และหน้าที่ของผู้แทนราษฎร. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๓๖-๑๔๘, ๒๗๖-๒๘๐, ๒๙๑-๒๙๖, ๒๙๗-๓๐๒, ๓๐๓-๓๐๗ และ มาตรา ๓๐๘-๓๑๕๑
- วิษณุ เครืองาม . กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ไสว มาลาทอง. คู่มือการศึกษาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.
- สมาชิกพิเศษ องค์การพระศาสนา. พระนคร : การพิมพ์ พาณิชย์, ๒๕๔๓. หน้า ๑๘๑.
- สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๕ พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยมิตรการพิมพ์, ๒๕๓๓.

สมบัติ จันทะวงศ์ . **ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น: บทวิเคราะห์โสเกรตีส**. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

สุขุม นวลสกุล. **ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๑๖.

สวัสดนา เพชรทองคำ, คุณหญิง. **เอกสารวิจัยบุคคล เรื่อง ศาสนากับการพัฒนาจริยธรรมนัก
การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๓๐.

—————. **เอกสารวิจัยบุคคล เรื่อง ศาสนากับการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง**. กรุงเทพ
มหานคร : ๒๕๔๐.

เสมบุรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง**. งานวิจัยลำดับที่ ๒๕.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: ๒๕๓๔..

—————. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง**. กรุงเทพ มหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

.อิทธิศักดิ์ คณะเจริญ, พล.ต.อ. **เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง พุทธศาสนากับการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๐.

อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษรการพิมพ์, ๒๕๒๕

วิทยานิพนธ์และเอกสารวิจัย และวารสารอื่น ๆ

ชลธิ์ ยิ่งตรง .**ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ธีรภัทร เสรีรังสรรค์. **สองนักวิชาการพันธะธิรัฐบาลชวน ๔. เนชั่นสุดสัปดาห์**. เมษายน ๒๕๓๗,
พงศ์เชษฐ์ รุจิระสุนต์. **อิทธิพลของพุทธศาสนาต่อความคิดทางการเมืองของสุลักษณ์ ศิวรักษ์**.
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **ภาวะการเป็นผู้นำ**. วารสารเสนาสนเทศ ปีที่ ๒๗, ๑๗-๑๘, ๒๕๓๑.

มนตรี ธีรธรรมพิพัฒน์. **จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ใน
มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง**.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

รัศมี ภิบาลแทน. **คุณลักษณะของความเป็นผู้นำ**. วารสารรามคำแหง, ๔๐-๔๗., ๒๕๓๗.

วิสุทธิ โพธิแท่น. **กาสรบ้านการเมือง วิกฤตศรัทธาต่อนักการเมือง**. วารสารวัฏจักรการเมือง
(วารสารรายสัปดาห์), ๑๗, ๒๕๓๗.

วุดินันท์ กันทะเดียน. พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

สมบัติ จันทวงศ์ . ความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) สารนิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

_____ .ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น: บทวิเคราะห์โสเกรตีส. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

สุวิน สุขสมกิจ. พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์, ๒๕๓๕.

อมร รักษาสัตย์. สอนักวิชาการพันธชื้อรัฐบาลชน ๔. เนชั่นสุดสัปดาห์. ปีที่ ๓, ๑๒-๑๓.,
๒๕๓๗.

(๒) เทปบรรยาย

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). ผู้บรรยาย. ๖ มีนาคม ๒๕๓๙. ภาวะผู้นำทางการเมืองทัศนะ
ทางพระพุทธศาสนา. เทปบันทึกเสียง. วัดญาณเวศกวัน, อ.สามพราน จ. นครปฐม
สรุปจากธรรมกถาของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). แสดง ณ วัดวชิรธรรมปทีป นคร
นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อ ๖ มิถุนายน ๒๕๓๕.

(๓) ภาษาอังกฤษ

(๓) ภาษาอังกฤษ

Cronback, Lee W. **Essential of Physical Testing** 3 rd, New York : MaCmillion, 1986.

Clymer, Carton. **International Political Science**. New York : Harper & Row Publishers, 1983.

Werner, Jaeger. **Aristotle**. Fair Luan, N.J. : Oxford University Press, 1948.

ภาคผนวก

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

กันยายน ๒๕๔๔

เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เรียน ท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ดิฉัน นางมยุรา อรุณนร นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งตามหลักสูตรผู้เข้ารับการศึกษาคือ จะต้องทำวิทยานิพนธ์และดิฉันได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของ นักการเมืองไทยในปัจจุบัน โดยการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จำเป็นต้องได้รับข้อมูลต่าง ๆ ที่ สำคัญและเกี่ยวข้องกับท่าน โดยท่านไม่ต้องระบุชื่อในการตอบแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้รับจะนำไปใช้ ประโยชน์ทางด้านวิชาการ และจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ผลที่ได้จากการวิจัยจะเสนอใน ลักษณะภาพรวม ดังนั้น ความคิดเห็นและข้อเท็จจริงที่ได้จากการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อดังกล่าวแต่ประการใด จึงขอความกรุณาพิจารณา และตอบแบบสอบถาม ทุกข้อด้วยความจริงและตรงกับความจริงของท่านให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดีจากท่าน มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางมยุรา อรุณนร)

แบบสอบถาม
ของ
พระพุทธศาสนากับการเมือง : กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของนักการเมืองไทยในปัจจุบัน

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ

() ชาย

() หญิง

๒. อายุ

() ๒๕ - ๓๕ ปี

() ๓๖ - ๔๕ ปี

() ๔๖ - ๕๕ ปี

() ๕๖ ปี ขึ้นไป

๓. คุณวุฒิทางการศึกษา

() ต่ำกว่าปริญญาตรี

() ปริญญาตรี

() ปริญญาโท

() ปริญญาเอก

๔. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

() ภาคกลาง

() ภาคเหนือ

() ภาคใต้

() ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

() ระบบบัญชีรายชื่อ

() อื่น ๆ โปรดระบุ ...

๕. ท่านเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

() สมัยแรก

() สมัยที่ ๒

() สมัยที่ ๓

() สมัยที่ ๔

() สมัยที่ ๕

() มากกว่า ๕ สมัย

ตอนที่ ๒ ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

คำสั่ง จงกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

และกาเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ท่านคิดว่าไม่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

-๑. ไม่ควรพอใจในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ เพราะจะทำให้ไม่ก้าวหน้า
-๒. ความมั่งน่อยสันโดษ ทำให้คนงอมืองอเท้า ไม่ชวนขยายแสวงหาทรัพย์สิน
-๓. พุทธภาษิตว่า “สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง” เป็นคำสอนที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
-๔. ผู้ที่รักษาสัจจะที่ให้ไว้กับประชาชน ไม่ผิดวาจาในคำสัญญา แม้การกระทำตามสัญญาจะเกิดความเสียหายก็ตาม
-๕. พุดดีเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้ฟัง แต่ไม่มีสาระเป็นประโยชน์ ไม่จัดเป็นวาจาดี
-๖. บางครั้งพุดไม่เพราะ ไม่เป็นที่ชอบของผู้ฟัง แต่มีสาระเป็นประโยชน์ไม่จัดเป็นวาจาดี
-๗. ในการปกครองยึดถือศีลธรรมสำคัญกว่าจริยธรรม
-๘. การประทุษร้ายตนเองไม่ผิดธรรมะ จะผิดธรรมเฉพาะกระทำกับผู้อื่นเท่านั้น
-๙. การให้ความเป็นธรรมนั้น จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นคนดี หรือคนชั่วก็ตาม
-๑๐. สิ่งที่เป็นประโยชน์ทางจิตใจในแง่ความดีงามเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรเสียสละไปเพื่อประโยชน์ทางวัตถุที่ยิ่งใหญ่
-๑๑. การขออนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์โดยถูกต้องตามกฎหมาย ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ผิดศีล ๕ ของชาวพุทธ
-๑๒. การดื่มน้ำองการพนันนั้นถูกต้องตามกฎหมาย ถือว่าไม่ผิดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา
-๑๓. การยึดถือพระพุทธรูปเป็นเครื่องรางของขลังไม่ผิดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา
-๑๔. การดื่มเหล้าเพียงครั้งเดียวหรือนาน ๆ ครั้ง เพื่อเป็นการเข้าสังคม ถือว่าผิดศีล แต่ไม่เป็นอบายมุข
-๑๕. การใช้อุบายให้ได้ทรัพย์สินจากผู้อื่น โดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่เจ้าของทรัพย์สินไม่มีเจตนาจะอนุญาต ถือว่าไม่ผิดศีล ๕ ข้อ ๒

ตอนที่ ๓ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

เลขที่	ข้อความ	ปฏิบัติ ประจำ	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติเมื่อ มีโอกาส	ปฏิบัติบ้าง นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ปฏิบัติ
๑	สำรวมระวังกายวาจาให้เรียบร้อย เป็นปกติ และทำกิจทุกอย่างโดย ถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ					
๒.	ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่ง หน้าที่					
๓.	การรับใช้ประชาชน ดำเนินตามแนว พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างสุจริตใจ					
๔.	ส่งเสริมและให้กำลังใจข้าราชการ และบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นคนดีมีความ รู้ความสามารถ					
๕.	ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้ เพิ่มขึ้นโดยปฏิบัติกับทุกคนอย่าง เป็นธรรม					
๖.	วินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นด้วยจิต เมตตา และเป็นกลาง					
๗.	ไม่เอนเอียงหวั่นไหวต่อลาภสักการะ หรือถ้อยคำดีร้าย					
๘.	รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงานโดยถือ ความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการ พิจารณาคัดเลือก					

เลขที่	ข้อความ	ปฏิบัติ ประจำ	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติเมื่อ มีโอกาส	ปฏิบัติบ้าง นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ปฏิบัติ
๙.	ตั้งมั่นในสัจจะทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น					
๑๐.	ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ ประชาชนด้วยความจริงใจ					
๑๑.	ไม่เลิกละการตั้งใจเพื่อความถูกต้อง ไม่ว่ากรณีใด ๆ					
๑๒.	ในการปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจ พูดจริง ทำจริง อย่างมีเหตุผล					
๑๓.	ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความ สามารถโดยมุ่งประโยชน์ต่อประเทศ ชาติและประชาชนเป็นสำคัญ					
๑๔.	อดทนต่องานที่ตรากตรำเพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชน					
๑๕.	ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติอย่าง จริงจังตรงต่อเวลา ยึดหลักการ รักษากฎเกณฑ์ปฏิบัติให้ลุล่วงไป สมควรแก่เวลาไม่ปล่อยให้งานค้างคั่ง โดยใช้เหตุ					
๑๖.	สงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ที่ได้รับความเดือดร้อน โดย ไม่หวังสิ่งตอบแทน					
๑๗.	สละทรัพย์สิ่งของ บำเพ็ญสาธารณ- ประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชน และช่วย เหลือประชาชนทั่วไป					

เลขที่	ข้อความ	ปฏิบัติ ประจำ	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติเมื่อ มีโอกาส	ปฏิบัติบ้าง นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ปฏิบัติ
๑๘.	เยี่ยมเยียนพบประชาชนในชุมชนหรือ ในพื้นที่เพื่อทราบปัญหาและนำมาแก้ไข					
๑๙.	เน้นความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นและ ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี					
๒๐.	เคารพ และปฏิบัติตามกติกา และมติส่วนรวมด้วยความยอม รับและจริงใจ					
๒๑.	ยึดถือความเห็นของข้างมากของ ส่วนรวมเป็นข้อยุติ					
๒๒.	ไม่ปฏิบัติด้วยประการใด ๆ ที่จะ เป็นการลบลู่ หรือไม่เคารพ สถานที่ประชุม					
๒๓.	รักษาความลับของที่ประชุมตามที่ ระเบียบกำหนดอย่างเคร่งครัด					
๒๔.	ให้ความสำคัญต่อผู้เข้าร่วมประชุม ทุกคน					
๒๕.	แสดงความคิดเห็นตามความ เหมาะสมเมื่อมีการประชุมทุกครั้ง					
๒๖.	เข้าหาพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติ ชอบและผู้ทรงคุณความรู้ เพื่อปรึกษา หารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกาลเวลาอันควร					
๒๗.	ไม่ด่ารงตน และไม่ประพฤติปฏิบัติที่ เป็นแบบอย่างในทางเสื่อม					

เลขที่	ข้อความ	ปฏิบัติจน ประจำ	ปฏิบัติจน บ่อยครั้ง	ปฏิบัติเมื่อ มีโอกา	ปฏิบัติบ้าง นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ปฏิบัติ
๒๘.	มีความเป็นอยู่เหมาะสมเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ					
๒๙.	ฟัง และชมรายการทางวิทยุ และ โทรทัศน์ตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ					
๓๐.	เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ทำบุญเลี้ยง พระตักบาตรในวันสำคัญ หรือไป ทำบุญตามปกติในวันพระ					

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นางมยุรา อูรเคนทร์
 วันเกิด : ๑๖ มีนาคม ๒๕๔๔
 สถานที่เกิด : บ้านหนองโน ตำบลวังยาว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
 ที่ทำการพรรค : ๓๔๔/๕ หมู่ ๑๒ ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ๑๔๑๔๐
 ที่อยู่ปัจจุบัน : ๘๓/๕ ซอยวัดอัมพวัน ถนนพระราม ๕ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ โทร. ๐๒-๖๖๔๓๑๒๕ Fax ๐๒-๖๖๔๓๑๒๖

การศึกษา: พยาบาลวิชาชีพ วิทยาลัยพยาบาลชลบุรี
 จบปริญญาตรี สาขาบริหารการจัดการ วิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร
 จบหลักสูตรบริหารระดับสูง สถาบันพระปกเกล้า สภาผู้แทนราษฎร

ประวัติการทำงาน

รับราชการ เป็นพยาบาล โรงพยาบาลขอนแก่น
 ทำงานเอกชน โรงพยาบาลพร้อมมิตร
 กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอส.เอ็ม. บุติค จำกัด
 จำหน่ายและส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูป
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม พรรคความหวังใหม่ ปี ๒๕๓๙
 รองประธานสมาคมชาวอีสาน (๒๕๓๙ - ปัจจุบัน)
 ที่ปรึกษา ชมรมผู้เฒ่าในธรรม (๒๕๔๔-ปัจจุบัน)
 อนุกรรมการยกร่าง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. (๒๕๔๒-ปัจจุบัน)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ๒๕๓๙ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย ชั้นที่ ๒
 ๒๕๔๑ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก ชั้นที่ ๒
 ๒๕๔๓ ประถมาภรณ์ มงกุฎไทย ชั้นที่ ๑

รางวัลพิเศษ สตรีตัวอย่างแห่งปี ประจำปี ๒๕๔๑ สาขาบำเพ็ญประโยชน์
 ต่อสังคมและประเทศชาติ

เข้าศึกษาต่อเมื่อ มิถุนายน ๒๕๔๒
 วันสำเร็จการศึกษา ๑๐ เมษายน ๒๕๔๕